

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA

TÉZISFÜZET

BÉKÉS ÁDÁM

habilitációs tézisek

Budapest

2024

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Meddig kell gyorsítani a büntetőeljárásokat?.....	4
2. Az eltűnőben lévő bírósági tárgyalás	11
3. Opportunitás kontra ártatlanság vélelme	16
4. Az egyezség szabályozásának finomhangolása	23
5. A Jszbt. és az egyezség viszonya.....	31
6. Védői megfontolások, problémák	42
7. Felhasznált irodalom	48

Bevezetés

A doktori dolgozatomat 2010-ben az európai büntetőjog témájának szenteltem. Úgy véltem, hogy a téma aktualitását egyrészt az Európai Unió fokozódó jogalkotási törekvése adja az anyagi jog és az eljárásjog területén, illetve a luxemburgi és strasbourgi bírósági döntések hatásai a hazai jogalkalmazásra. Foglalkoztattak korábban a kerethatározatok, majd az uniós irányelvek, azt vizsgálva, hogy hogyan épülnek be a magyar jogrendszerbe, milyen változásokat generálnak a mindennapok büntető igazságszolgáltatásában.

2014-ben ért az a megtiszteltetés, hogy felkérést kaptam az új eljárási törvény kodifikációját segítő Szakértői Testületben való munkára, amelyben egyfelől egyetemi oktatóként, másfelől a Magyar Ügyvédi Kamara képviselőjeként vettem részt. Egy új eljárási kódex megszületése és a jogalkalmazásba való bevezetése óhatatlanul befolyásolja a kutató érdeklődését, kutatásának irányát. Ezért kezdtem el egyre többet publikálni és előadást tartani a konszenzuális eljárásokról. Igyekeztem hidat építeni az ügyészi és a védői hivatásrend között, motiválva őket egymás megértésére, amely ezen jogintézmények sikeres működésének előfeltétele.

Téziseim az elmúlt évek munkájának és jobbitó szándékának eredménye. Bemutatom, hogy a konszenzuális eljárások térnyerése nem egyedi, hanem az európai fősodor része, valamint, hogy az egyes intézmények statisztikai adatai önmagában nem pedig alapozhatják meg a pozitív vagy negatív kritikákat. Foglalkozom az egyezséget érintő akadályokkal és azok megoldási alternatíváival, továbbá a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések konszenzuális eljárásokba való becsatornázásának szükségességével és lehetőségével.

1. Meddig kell gyorsítani a büntetőeljárásokat?

Általános kritika a büntetőeljárásokkal szemben, hogy igen hosszú időt vesznek igénybe, így a társadalom számára egyértelműnek tűnő elítélések is időben nagyon távol kerülnek az elkövetéstől, vagy a cselekmény nyilvánosságra kerülésétől. A társadalmi igény érthetően tehát az, hogy az eljárások hatékonyabban, időszerűbben fejeződjenek be. A társadalmi igényt a politika nyilvánvalóan nem tudja figyelmen kívül hagyni, így az időszerűség problematikája a büntetőpolitikában időről-időre előkerül. Tóth Mihály¹ helyesen mutatott rá arra, hogy a

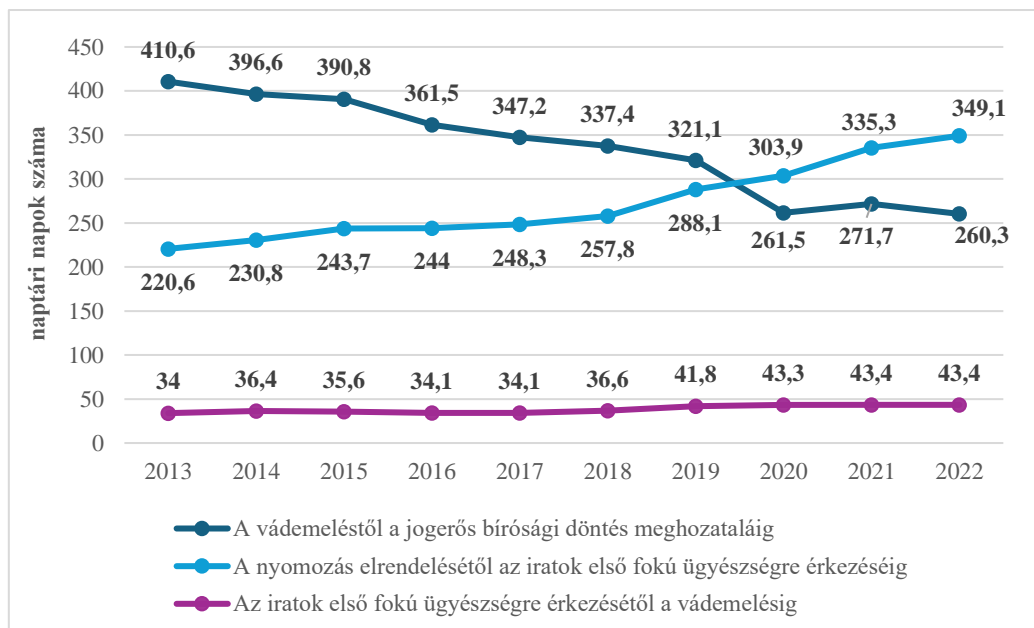
¹ TÓTH Mihály: A büntetőeljárás kodifikálásának tanulságai, néhány, elsősorban a bíróságot érintő kérdésben. *Magyar Jog*, 2018/9. 465–471.

hatékonyság növelésének ideája vezérelte az eddigi eljárási törvények alkotását, legyen szó az 1951. évi Büntető Perrendtartásról, az 1973. évi I. törvényről vagy az 1998. évi XIX. törvényről. Korszaktól függetlenül mindegyikre jellemző volt, hogy az akkori büntetőpolitika a bíróságok hatékony működésével és az eljárások gyorsításával indokolta az új szabályozást. De mi lehet az a valós probléma, amit évtizedek alatt nem lehetett megoldani, és így állandó problémaként újra és újra felmerül? Ibolya Tibor a legfőbb ügyész büntetőjogi helyettese a Károli Gáspár Református Egyetemen tartott előadásában² helyesen világított rá arra, hogy szét kell választani az átlagos (egy-két vádlottas) ügyeket a bonyolult gazdasági összefüggéseket mutató, sokvádlottas eljárásoktól, mert ahogy a felderítésük is speciális tudást igényel, úgy eljárási kezelésük is sajátos kihívásokkal szembesíti az ügyészséget és a bíróságot. A több ezer oldalas vádiratok, a több száz tanú meghallgatása, a speciális szakkérdésekben való szakértői vélemények beszerzése és értékelése szétfeszíti a standard eljárás kereteit és rutinját. Ennek egyik eklatáns példája, hogy éppen a tézisek lezárását megelőző napokban érkezett a hír, hogy a Quaestor néven elhíresült ügyben a Fővárosi Törvényszék elsőfokon ítéletet hirdetett, így a bírósági statisztikában a 10 éven túli ügyek száma egyel kevesebb lett. Persze a jogerős döntés még várat magára.

A kérdéskör vizsgálatához kiindulópontot szolgáltathat a Legfőbb Ügyészség minden évben megjelenő a Bűnözés és Igazságszolgáltatás című statisztikai kiadványa,³ amely tartalmazza a megvádolt személyekkel szemben lefolytatott büntetőeljárások fő szakaszainak átlagos időtartamát naptári napokban számítva. A statisztikai adatok részben a Legfőbb Ügyészségtől, részben a Belügyminisztériumtól és az Országos Bírósági Hivaltól származnak, azok bemutatása és értékelése előtt az alábbi diagrammal kívánom szemléltetni a vizsgálat és a téziseim szempontjából jelentőséggel bíró adatokat.

² IBOLYA Tibor: A gazdasági bűncselekmények nyomozása a kriminalisztika alapkérdéseinek tükrében. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2023. november 17., Konferencia a Gazdasági bűnözésről – 2023.

³ Bűnözés és igazságszolgáltatás. Kiadja: Legfőbb Ügyészség. 2023, 2024. szeptember 9. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/10/bunozes-es-igazsagszolgalatasi-2013-2022.pdf>

1. számú táblázat: a Legfőbb Ügyészség táblázata a megvádolt személyekkel szemben lefolytatott büntetőeljárás szakaszok átlagos időtartamáról⁴

A statisztika szerint 2013-ban a nyomozás elrendelése és az iratok elsőfokú ügyészségre történő érkezése (a nyomozás befejezése) között átlagosan 220,6 nap telt el. Az ügyészségen a vádemelésig 34 nap telt el. A vádemeléstől a jogerős bírósági döntés meghozataláig 410,6 napra volt szükség. Ez alapján, sajnos, nem könnyű kiszámolni, hogy a nyomozás elrendelése és a jogerős ítélet között mennyi idő telik el, mert az egyes adatok mögött eltérő statisztikai módszertan áll, így összeadásuk nem ad, nem adhat pontos eredményt. (A statisztikai számok azért sem adhatóak össze, mert a hatályos szabályozás szerint a vádemeléssel töltött idő a nyomozás idejébe számít bele⁵). A Legfőbb Ügyészség a saját adatai alapján készített egy számítást, amely a megvádolt és jogerős bírósági határozattal befejezett büntetőeljárások teljes időtartamát tartja nyilván és amelyet az Igazságügyi Minisztérium később hivatkozott munkacsoportjában is megosztott munkaanyagként (ezért annak hivatalos publikálása előtt forrás-hivatkozást nem tudok biztosítani). Eszerint 2020-ban 608,7 nap, 2021 évben 650,4, 2022 évben 652,8 nap, míg 2023 évben 615,5 nap volt szükséges a nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági döntés meghozataláig. Fontos megjegyezni, hogy ez átlag, a statisztika nem volt tekintettel arra, hogy a vizsgált adathalmaz elemei közül melyik volt egyszerű vagy bonyolult megítélésű ügy. Ezek az adatok akár szerény optimizmusra is okot adhatnának,

⁴ Uo.

⁵ POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. 1. kötet. Budapest, Közigazgatási és Jogi Kiadványok, 2018. 703.

kivéve, ha tudjuk, hogy érdemben ezek a számok az elmúlt tíz évre is jellemzőek voltak. Ráadásul az ügyvédi hivatásrend szubjektív érzete egészen másként alakul. Ennek természetes oka, hogy azon ügyek, amelyek kirendelt vagy meghatalmazott védőt igényelnek, bizonyosan bonyolultabbak, súlyosabbak; így nem várható, hogy büntetővégzéssel⁶ gyorsan befejeződjenek. Az ügyvédi hivatásrend általában azt közvetíti, hogy egy eljárás teljes időtartam 3 és 5 év körüli.

Visszatérve az egyes szakaszok adataihoz, érdemes megnézni, hogy a hatályos büntetőeljárás törvény 2018. évtől való alkalmazása hogyan változtatta meg a szükséges időtartamot. Az eljárási törvénynek ugyanis deklarált célja volt az eljárási szakaszok hatékonyabbá tétele, ezen belül a bírósági ügyszak időtartamának drasztikus csökkentése⁷. Ez utóbbi törekvés sokszor részesült a Magyar Ügyvédi Kamara kritikájának fókuszába, miszerint így a bíróság előtti vita, tehát a kontradiktórus eljárás lényege fog a gyorsítás következtében elveszni, egyben a terhelti garanciákat fogja csorbítani. A statisztika nagyon érdekes képet mutat, ugyanis 2019-ben és 2020-ban a nyomozásra fordított idő és a bírósági ügyszak ideje összetalálkoztak. 2019-ben a nyomozás 288 napot, majd az azt követő évben 303,9 napot vett igénybe, míg a bírósági ügyszak 321 nappal 2020-ra 261 napra csökkent. A 2022. évi tartó statisztika azt mutatja, hogy a nyomozás ideje tovább nőtt 349,1 napra, míg a bírósági ügyszak időráfordítása 260 nappal stagnál. A Be. hatályba lépéstől 2022-ig eltelt időszakban ugyanakkor a vádemeléshez szükséges idő 41 és 43 nap között állandósulni látszik. Az állapítható meg tehát a 2022. évet vizsgálva, hogy az átlagos időtartama az eljárásoknak a nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági döntésig 693 napot igényel.

Szembevetendő, hogy a bírósági eljárások ideje a régi és az új eljárási szabályok összehasonlításában 37%-kal csökkent, míg ezzel szemben a nyomozások ideje másfélszeresére nőtt. A kodifikáció során a Belügyminisztérium azt az álláspontot foglalta el, hogy a nyomozásnak felderítésre és vizsgálati szakaszra való bontásával hatékonyabb rendszer épül ki, mivel így az ügyészi nyomozásfelügyelet csak a gyanúsítást követő vizsgálati szakaszban válik indokolttá. Mindazonáltal le kell vonni azt a következtetést, hogy míg a

⁶ Ld. Be. 740. § szerint a büntetővégzés alkalmazásának feltétele, hogy a 3 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén az ügy egyszerű megítélése, a vádlott szabadlábon van, a büntetés célja így is elérhető, illetve 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén, ha a vádlott a bűncselekmény elkövetését beismerte.

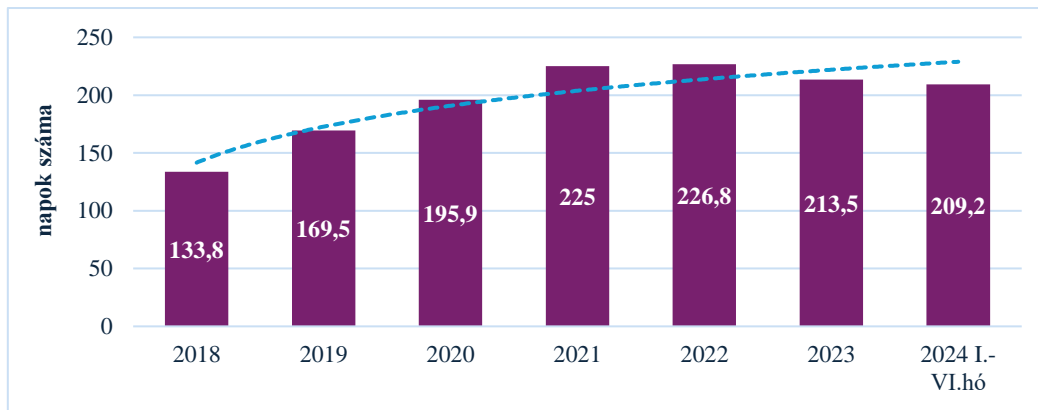
⁷ Ld. az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei című, a Kormány 2015. február 11-én elfogadott előterjesztése. 2024. szeptember 11. <https://2015-2019.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20eloterjesztés%20az%20új%20büntetőeljárás%20törvény%20szabályozási%20elveiről.pdf#!DocumentBrowse>

törvény érdemben csökkentette a bírósági eljárás időszükségletét, addig az osztott szerkezetű nyomozási modell nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ezen az állásponton van Belovics Ervin is: „Gyakorlati tapasztalataim szerint az ügyészségi tevékenységnek a törvényesség felügyeletének korlátozására történő visszaszorítása a szakmai problémák körében csekélyebb, az időszerűség vonatkozásában azonban jelentősebb nehézségeket eredményezett. A korábbi büntetőeljárás törvény számos olyan lehetőséget biztosított az ügyészség számára, amelyek által gyorsabb cselekvésre ösztönözhetette a nyomozó hatóságot (a nyomozás határidejére vonatkozó szabályok, a nyomozási határidő hosszabbítása stb.), a Be. viszont a gyanúsítás időpontjáig az időszerűséget normaszinten nem jeleníti meg. Bár a Be. rendelkezése szerint, ha a felderítés során a nyomozás elrendelésétől számítottan hat hónap eltelt, a nyomozó hatóság bemutatja az ügyészségnek a nyomozás ügyiratait és egyidejűleg beszámol a nyomozás állásáról, majd ezt követően a beszámolóját a felderítés során hathavonta megküldi az ügyészségnek, ezen előírás azonban érzékelhetően nem bizonyult elégségesnek abból a szempontból, hogy a nyomozás valóban a legrövidebb időn belül befejeződhessen. Ez azt eredményezte, hogy az egyes eljárási cselekmények között következmények nélkül telhetnek el hosszabb időszakok, sőt valójában a vizsgálati szak kezdetéig semmi nem ösztönzi a nyomozó hatóságot a lehetőségek által biztosított "leggyorsabb" nyomozásra (...)”⁸

A Belügyminisztérium adatai szerint a felderítési szak átlagos ideje 106 nap körül alakul, míg a vizsgálati szakasz ideje 2019 óta folyamatosan növekvő tendenciát mutat, körülbelül 260 nappal.

A statisztikai adatokat azzal a megjegyzéssel kell értelmezni, hogy a rendőrségi eljárásban észlelt bűncselekmények nem mindegyike kerül vizsgálati szakaszba, hiszen valamilyen eljárási vagy anyagi jogi oknál fogva a felderítési szakaszt nem feltétlenül követi gyanúsítás. Éppen ezért a Belügyminisztérium álláspontja az, hogy a felderítési és vizsgálati szakasz ideje nem adható össze egyszerűen éppen azért, mert a felderítési szakaszt csak részben követi vizsgálati szakasz.

⁸ BELOVICS Ervin: Az ügyészség feladatai a megújult büntetőeljárás tükrében, *Magyar Jog*, 2021/6., 340.

2. számú táblázat: *a rendőri eljárásban befejezett nyomozások átlagos ügyideje a Belügyminisztérium adatai alapján, forrása ENyÜBS*

Erre tekintettel átlagos ügyidőt kell nézni, amely viszont körülbelül 215 nap. Megjegyzem, a statisztikai módszertan megközelítésének fontossága itt jelenik meg, ugyanis az idézett Legfőbb Ügyészségtől származó statisztika értelemszerűen azzal számol, hogy történt gyanúsítás az ügyben, máskülönben nem lenne vádemelés és jogerős bírósági határozat.

Az Igazságügyi Minisztérium 2023 évben az eljárások elhúzódásának vizsgálatára Kónya István miniszteri biztos és Jancsó Gábor helyettes államtitkár vezetésével szakmai munkacsoportot állított fel annak elemzésére, hogy mennyiben lehet tovább fokozni az eljárások időszerűségét, hol vannak azok a pontok, amelyek finomhangolásával tovább csökkenthető az eljárások átlagos időtartama. A munkacsoport, amelynek jómagam is tagja vagyok, detektálta azokat a problémákat, amelyek feloldásával tovább javítható az eljárás hatékonysága anélkül, hogy azok sértenék az eljárási garanciák rendszerét. A javasolt változtatások leginkább a jó gyakorlatok hivatásrendek között megosztására irányulnak, illetve bizonyos szabályok rugalmasabbá tételében. Utóbbiak körébe tartozik a Fővárosi Törvényszék kollégiumvezetőjének 2024. augusztus 21. napján kelt körlevele, amely a tárgyalási jegyzőkönyvvezetés megszervezését és az igazságügyi alkalmazottak beosztását hivatott rendezni a hatékonyabb munkavégzés érdekében, biztosítva, hogy az érdemi tárgyalásokon legyen jegyzőkönyvvezető, de példaként határozathirdetés esetén a jegyzőkönyvvezető érdemi tevékenységet nem végez. A munkacsoport eddigi javaslata volt a szakértő meghallgatásával kapcsolatos szabályok rugalmasabbá tétele, a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények esetén a bírósági tanács összetételének megváltoztatása a polgári ügyszakos bíró elhagyásával és a telekommunikációs eszköz használatának könnyítése. A munkacsoport foglalkozott a nagy ügyek problematikájával is, amelyek közé tartozik a már említett Quaestor-

ügy is. Az ilyen típusú ügyek esetében látható, hogy elhúzódást okozhat a nyomozás összetettsége, illetve humánerőforrás igénye, továbbá a bírósági eljárásban a várható szankció súlyára tekintettel a terheltek nincsenek érdekeltté téve az eljárás rövidítésében, még az eljárási törvény által felajánlott eszközökkel sem (pl. mértékes indítvány elfogadása, elfogadott tények bizonyításának mellőzése).

Úgy tűnik, hogy „monstre” ügyek mindig is lesznek és ezek kezelésére csak egyedi jogalkotással lehetne reagálni, ami a büntető eljárásjog jogállamiságától távol áll. Bánáti János a Magyar Ügyvédi Kamara elnökeként sokszor hangsúlyozta,⁹ hogy az eljárási törvény valójában az „egy vádlott egy cselekménye” modellre épül, így mellőzi a húsz, negyven vagy akár száz vádlottas ügyek kezelésére vonatkozó szabályokat. Bánáti megállapításával nehéz vitatkozni, mert valóban a több vádlottas ügyek nem az eljárásjogi kódex ideaképei. Azonban senki nem állt még elő azon konkrét megoldási javaslattal, hogy az ilyen típusú ügyeket hogyan lehet „könnyíteni”.

A gyakorlatban látjuk, hogy az ügyészség a kedvező mértékes indítvánnyal ösztönzi a sokvádlottas ügyek mellékszereplőinek az előkészítő ülésen való beismerését, de ez önmagában nem oldja meg és nem oldhatja meg a bíróság előtti teljeskörű bizonyítást. A költségvetési csalások felderítésének egyik tapasztalata, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) online rendszereinek a felhasználásával a bűncselekmény összes olyan érintettje, aki fiktív számlát fogadott be, szinte azonnal a nyomozóhatóság látókörébe kerül, különösebb nyomozás nélkül; azonnal generálva a több tucat későbbi vádlottat. Ez viszont már büntetőpolitikai kérdésként merül fel, miszerint az ilyen befogadóknál az officialitás elvének mentén mindenképp a vádemelés az üdvözítő, vagy az adóhatóságnak célszerűbb lenne közigazgatási úton az okozott vagyoni hátrányt beszednie? Úgy vélem, hogy ezzel kapcsolatban alapvető szemléletváltásra van szükség.

Kétségtelen, hogy az erőforrások hatékony felhasználásának, az eljárások időszerűségének nyilvánvaló igénye újra és újra szükségessé teszi az eljárási szabályok finomhangolását. De ténylegesen jobb lesz-e a társadalomnak, ha az eljárások idejét, legalábbis elméletben, a felére csökkentjük? Az én meggyőződésem az, hogy egy ponton túl nem lehet egyszerűsíteni az

⁹ BÁNÁTI János: Védői szemmel a büntetőeljárásról. In: HOLLÁN Miklós – MEZEI Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*. Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, 2020. 29–38.

eljárásokat, mert azok sérteni fogják az alapvető eljárási garanciákat, amelyek célja mégis az, hogy valóságghú tényállás alapján a szükséges mértékű szankció alkalmazására kerüljön sor.

Későbbiekben szó lesz még róla, de az időszzerűség vizsgálata során is érdemes kitérni arra, hogy a világban sok helyen alkalmazott büntetővégzés túlhasználata azt a veszélyt rejti magában, hogy a terhelt pusztán az opportunizmus okán fogadja el a javasolt szankciót azért, hogy a jövőbeni elhúzóadás és bizonytalanság lehetőségét kiiktassa. Azt is látnunk kell, hogy a büntetővégzés meghozatala során a bíróság nem folytat, nem folytathat érdemi bizonyítást, így a bírói kontroll csupán arra terjed ki, hogy fennállnak-e a külön eljárás lefolytatásának a procedurális feltételei, illetve van-e terhelti beismerés, valamint a minősítés és a büntetés megfelel-e a törvényes kritériumoknak. Az ilyen ügyek tehát a klasszikus bírói kontrollt eleve kizárják. Ezen a ponton kell feltenni azt a kérdést, hogy tovább akarjuk-e bővíteni az ilyen ügytípusokat vagy sokkal inkább koncentrálnunk arra, hogy hogyan lehet a nyomozásokat hatékonyabbá tenni. A kezdeti kérdésre válaszolva: meggyőződésem, hogy a hatékony eljáráshoz szükséges eszközök rendelkezésre állnak, tehát nem új jogintézmények bevezetésén kell gondolkodnunk. A meglévő keretek finomhangolása mellett a humán tényezőn van a hangsúly. Mennyiben tud konstruktívan együttműködni az ügyészi és a védői hivatásrend, a nyomozóhatóságok leterheltsége pedig mikor tud annyira megváltozni, hogy az összetett ügyek kezelése nem nehezül el. Megkockáztatom, hogy most már nem a további gyorsítás a legfőbb cél, hanem a kezünkben lévő eszközök helyes használata. A következőkben ehhez szeretnék a magam keretei között segítséget nyújtani.

2. Az eltűnőben lévő bírósági tárgyalás

A társadalomban élő hagyományos felfogás az, hogy a büntetőügyek a bíróságon zajlanak, amelynek csak előkészítése a nyomozás és az ügyészi vádemelés. Ennek a szemléletnek több nyilvánvaló oka is van: a) a bírósági tárgyalások nyilvánosak, így a sajtó képviselői is ezt tudják közvetíteni, b) a bíróság dönt véglegesen egy ügyben, c) a valós nyomozásra és az azt követő vádemelésre a nyilvánosság nem lát rá. Ahogyan Nancy Hollander¹⁰ helyesen fogalmazta meg, a társadalmi tudatban él az a megközelítés, hogy a büntetőeljárás legfőbb helyszíne a bírósági tárgyalóterem, azaz kiegyensúlyozott és fair eljárás bírósági tárgyalás nélkül nem lehetséges. A

¹⁰Jago RUSSEL, Nancy HOLLANDER: The Disappearing Trial: The global spread of incentives to encourage suspects to waive their right to a trial and plead guilty. *New Journal of European Criminal Law*, vol. 8., no. 3. (2017) 310.

hatályos eljárási törvényünk is arra épül, hogy a nyomozás eredményei a tárgyalóteremben mérettetnek meg és a fegyverek egyenlőségének elve mentén a bíróság elfogultság nélkül dönt a büntetőjogi felelősségről.

A magyar büntetőjogász társadalom úgy szocializálódott évtizedeken át, hogy az egyes hivatásrendek képviselői nem voltak rákényszerülve arra, hogy az eljárási cselekményeken kívül kommunikáljanak egymással. A tárgyalóterem szigorú rendje, a nyomozati szakasz hierarchizált jellege nem igényelte ügyész és védő egyeztetését, épp ellenkezőleg, gyanúsnak tűnt, ha a két hivatásrend képviselője a folyosón beszélt az ügyről. Pedig a valóságban az ügydöntő határozatok jelentős része tárgyalás nélkül születik, mivel a gyanúsítottak gyakran lemondanak a tárgyaláshoz való jogukról azzal, hogy bűnösnek vallják magukat (konszenzuális eljárás keretében), vagy elfogadják a „felajánlott” büntetést¹¹ (amely a büntetés mértékére vagy a büntetővégzés meghozatalára vonatkozó indítványban jelenik meg).

Ez a gyakorlat az elmúlt évtizedekben világszerte elterjedt.^{12,13} Ezzel kapcsolatban Máximo Langer a jelentős kutatásának¹⁴ eredményeit 2021-ben közölte, amelyben differenciáltan végig tekintette a meghatározó jogrendszerekben, hogy az egyes országok mikor és milyen alternatív eljárási formát vezettek be. Megállapítása szerint a '70-es évektől kezdődtek a tárgyalás mellőzésére irányuló eljárások (trial-avoiding conviction mechanisms). Alapvetően ennek két változatát vette vizsgálat alá: az angolszász jogrend szerinti vádalkut, vagy annak európai modellben ismert egyezségi formáját (plea bargain) és az általunk büntetővégzésként ismert penal order-t.¹⁵ Langer nem azt vizsgálta elsődlegesen, hogy az ilyen jellegű eljárási formák mennyire hatékonyak az adott állam jogrendszerében, hanem azt, hogy egyáltalán felfedezhető-e az adott jogrendben azoknak megfelelő vagy hasonló szabályozás. Magyarország esetében 1998-ra tette az „egyezség” megjelenését, amelyet a tárgyalásról való lemondás intézményében

¹¹ Ld. a Legfőbb Ügyészség büntetőjogi szakágú, ügyészségi statisztikai tájékoztatóját, amelynek részletes elemzése a tézisek későbbi részében kifejtésre kerül. Kiadja: Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2023. 2024. május 19. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/11/buntetojogi-szakag-2022.-ev.pdf>

¹² Ld. az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a büntetőeljárás egyszerűsítéséről szóló R (87) 18. számú Ajánlását. 2024. május 19. <https://kuria-birosag.hu/hu/etmb/r-87-18-ajanlas-buntetoeljaras-egyszerusiteserol>

¹³ A tárgyalásról való lemondó nyilatkozat tartalmi és eljárási feltételeit, az EJEE rendelkezései, így különösen a tisztességes eljáráshoz való jog kontextusában való megengedhetőségét az EJEB is vizsgálta több döntésében. Ld. példaként: *Hermi v. Olaszország*, no. 18114/02., 2006. október 18-i ítéletben.

¹⁴ Máximo LANGER: *Plea Bargaining, Conviction Without Trial, and the Global Administratization of Criminal Convictions. Annual Review of Criminology* (2021) 377–411. 4:I.1–I.35.

¹⁵ Érdemes megjegyezni, hogy a vádiratban közölt mértékes indítvány nagyon közeli rokonságot mutat ezzel. Habár a büntetővégzés alapvetően nem konszenzuális forma, de a hazai irodalom sokszor odasorolja, mivel végsősoron szükséges a terhelt hozzájárulása a jogerős döntéshez.

azonosított,¹⁶ míg a büntetővégzés alkalmazására pedig már az 1896-os esztendő jelölte meg.¹⁷ Vizsgálatából egyértelműen kiderül, hogy egyre növekvő trendet lehetett kimutatni, különösen az 1990 és 2010 közötti időszakban.¹⁸ Langer tanulmányának talán legérdekesebb statisztikai adata az a táblázat, amelyben az elítélések teljes számához viszonyítva vizsgálta az egyes országokban az egyezségek és büntetővégzések arányát. Németország 2016. évi adata alapján az elítélések 69%-a büntetővégzéssel zárult, míg egyezségekre csak 0,6%-ban került sor. Ez az arány rendkívüli hasonlóságot mutat a magyar adatokkal. Ugyanakkor Szlovéniában a 2017. évi adatok szerint az egyezségek aránya 38%, Bulgáriában 52%, míg Franciaország esetében 15% volt. Ebből a táblázatból úgy tűnik, hogy a konszenzuális eljárások jelentős arányt képviselnek az egyes országokban, de a különböző szabályozási megközelítések jelentősen eltérítik az egyezés és a büntetővégzés belső arányát.^{19,20}

Magyarországon a 2019 és 2022. év közötti négy év statisztikája alapján az látható, hogy a vádemelések teljes számán belül (évente kb. 47-48 ezer) a büntetővégzésre irányuló indítványok aránya nagyságrendileg 70%, míg a mértékes indítványok aránya a fennmaradó vádiratokban gyakorlatilag teljeskörű, kb. 85%. Utóbbi számhoz hozzá kell tenni, hogy ez nem jelenti azt, hogy a vádlott ezeket teljes mértékben el is fogadja, annak aránya kb. 60%. Mindez azt jelenti, hogy például 2022. évben a 48.930 vádemelésből levonva a büntetővégzéseket és az elfogadott mértékes indítványok számát, akkor csupán 6.134 vádemelés esetében került sor ténylegesen tárgyalásra, ez a vádemelések 12,5 %-a.²¹ Meggyőződésem, hogy nem csupán a társadalom, de általában a szakma sincs tisztában ezzel a nyugodtan megdöbbenőnek mondható aránnyal. Azonban pontosan ez az a szám, amelyik alátámasztja azt az empirikus megállapítást, hogy a bírósági eljárásban töltött idő jelentősen le tudott csökkenni. Ráadásul a büntetővégzés kiadására a Be. 741. §-a alapján a bíróságnak maximum 1 hónapja van.

A kodifikáció során az Igazságügyi Minisztérium több munkaanyagot készített feltérképezendő, hogy milyen külföldi példák léteznek az időszerűség biztosítására. Megyeri Gábor ebben a munkaanyagban dolgozta fel a szlovén mintát, amely aztán a későbbiekben is

¹⁶ LANGER i. m. 4:I.3.

¹⁷ Uo. 4:I.4.

¹⁸ Uo. 4:I.5.

¹⁹ Uo. 4:I.27.

²⁰ Megjegyzem, hogy a kodifikáció során a Szakértő Testületben egyetértés volt abban, hogy az egyezés jelentős teret fog nyerni a korábbi tárgyalásról lemondás intézményéhez képest, a büntetővégzés és mértékes indítvány sikerét pedig alábecsültük.

²¹ Ügyészégi Statisztikai Tájékoztató, Büntetőjogi szakág, A 2022. évi tevékenység, 44-47., 74., 2024. szeptember 12. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/11/buntetojogi-szakag-2022.-ev.pdf>

alapjául szolgált a konszenzuális eljárások kidolgozásának. Elmondható, hogy az egyezség és az előkészítő ülés szabályozása nagy mértékben mutat hasonlóságot a szlovén modellel. Mojca M. Plesnicar a ljubljanaei jogi kar kriminológusa átfogó tanulmányban ismertette a szlovén modell kialakításának hátterét²². Érdekes párhuzam, hogy a konszenzuális eljárások széleskörű bevezetése ugyanúgy ellenkezett a jogtudomány képviselőinek álláspontjával, mint Magyarországon, azonban a kormány Szlovéniában is erős nyomást helyezett a jogalkotásra az eljárások gyorsítása érdekében. A végeredmény az volt, hogy a bevezetés kezdetétől fogva nagy számban indultak meg a konszenzusos eljárások. Hasonló megfontolásokról és kritikákról számol be Béatrice Coscas-Williams és Michael Alberstein, akik a francia és az olasz konszenzuális rendszerek bevezetését vizsgálták.²³ Megjegyzik, hogy az európai országokban a konszenzuális eljárások elfogadását az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1987-ben megjelent ajánlása²⁴ katalizálta. Akkorra már ugyanis látszódott, hogy egyszerűen túl sok bűncselekmény, túl sok elkövető és túl kevés erőforrás áll rendelkezésre az eljárások hagyományos módon való befejezésére. Érdekesen fogalmaznak, amikor a konszenzuális eljárásokat „multi-door courthouse” modellnek hívják, amely Európában több konszenzuális intézmény egymás melletti megjelenését jelenti, szemben az amerikai modell egypólusú vádalku rendszerével.

Könnyű belátni a tárgyalásról való lemondások előnyeit, amelyek többek között hozzájárulnak a terheltek részéről a büntetlenséghez való ragaszkodás, mint egyedüli lehetséges védekezési stratégia leküzdéséhez,²⁵ valamint az ügyek hosszú feldolgozási idejének a csökkentéséhez. A

²² Mojca M. PLESNICAR: The individualization of punishment: Sentencing in Slovenia. *European Journal of Criminology*, vol 10. no. 4. (2013) 462–478., 471.

²³ Béatrice COSCAS-WILLIAMS–Michael ALBERSTEIN: A Patchwork of Doors: Accelerated Proceedings in Continental Criminal Justice Systems. *New Criminal Law Review*, vol. 22., no. 4. (2019) 585–617.

²⁴ Ld. Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (87) 18. számú ajánlása.

²⁵ Az ügyvédi pályafutásom során, így az elmúlt 24 évben igyekeztem jól megfigyelni az ügyfelek eljárásban tanúsított mérlegelését, mert meg akartam érteni, hogy melyik a legfontosabb motívum a védekezési stratégia kiválasztásánál. A saját bűneit senki nem szereti bevallani, még kevésbé azzal szembesülni. A büntetőeljárásban alapvető félelem van a jövőbeni büntetés nemével és mértékével kapcsolatban. Ez tekinthető az első és legfontosabb kérdésnek, amit az ügyfél a védő felé feltesz. Érdekes megfigyelni, hogy amint a terhelt megismeri, hogy az ő cselekményére a konkrét esetben mi az ügyészség indítványa – ha az olyan jellegű, amely az életét nem változtatja meg alapvetően és nem jár szabadságának elvonásával – egyszerűen az ügyszóhoz való hozzáállás megváltozik. Meggyőződésem szerint ennek köszönhető a büntetővégzés jelentős sikere. A terhelt mérlegeli ugyanis azt, hogy elfogadja a számára belátható szankciót, vagy tárgyalás tartását kérve még hosszú időt az eljárás hatálya alatt tölt, kétséges sikeresség mellett. Ilyenkor felmerül a gondolat, hogy a jövőben is biztosított-e a szankció, ami most a büntetővégzéssel kalkulálhatóvá válik. Úgy vélem, hogy természetes emberi döntés az, hogy mérlegeli az általa tudott valóságos eseményeket és az ezekért kapható szankció mértékét, amely abban az esetben, ha ez pozitív, akkor a büntetővégzés elfogadásához vezet, kizorítva ezáltal a büntetlenség iránti belső vágyat. Cesare Beccaria írja a *Büntett és büntetés* című közismert könyvében: „A büntetés annál igazságosabb és annál hasznosabb, minél gyorsabb és közelebb esik a bűncselekmény elkövetéséhez. Azért mondom, hogy igazságosabb, mert a tettet megkíméli a bizonytalanság felesleges és nyomasztó kínzásaitól, amelyeket csak növel a képzelet és a magára hagyottság érzése...”, Itt: Cesare BECCARIA: *Büntett és büntetés*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967. 96.

tárgyalás teljes körű garanciáitól való eltávolodás azonban komoly kihívásokat is jelenthet éppen ezen alapjogok védelme, a tisztességes eljárás és a jogállamiság biztosítása és tényleges érvényesülése szempontjából. Könnyen eshetünk abba a hibába ugyanis, hogy a terhelt az opportunitás végett olyan cselekményt vagy minősítést fog elismerni, amely az anyagi igazsággal nem egyeztethető össze, vagy éppen az elfogadható büntetés ismeretében általa el nem követett más cselekményben is elismeri felelősségét. Rebecca K. Helm tanulmányában kiemeli,²⁶ hogy a tárgyalásról való lemondásnak nem korlátozza az az elképzelés, hogy senki nem fogja ártatlanul elismerni bűncselekmény elkövetését. Hivatkozik azokra a kognitív kutatásokra, amelyek a konszenzuális eljárásoknak a gyengeségeit foglalják össze. Elsőként kiemeli, hogy a vádhatósággal való egyezség ösztönzői felülírják a ténybeli bűnösség vagy ártatlanság szempontjait, amely így pszichológiai szempontból kényszerítő hatású lehet.^{27, 28} Másodikként említi, hogy vannak csoportok, amelyek kognitívan hajlamosak arra, hogy ártatlanul is bűnösnek vallják magukat abban az esetben, ha nem kapnak elegendő védelmet. Harmadikként pedig úgy gondolja, hogy sok előítélet övezi a felderítést, így ez szintén az alku elfogadása felé tereli az érintettet.

Ezért a jogalkotónak nagyon szűk a mozgástere: ragaszkodnia kell a valósághű tényálláshoz, ugyanakkor megfelelő időben kell konszenzusra jutnia, máskülönben az eljárás nem rövidül, vagy a terhelt beismerése nem vezet többlet bizonyítékhoz.

A konszenzuális eljárások sikeres működéséhez elengedhetetlen továbbá, hogy az egyes hivatásrendek együttműködjenek, olyan kommunikációt alakítsanak ki, amely megfelel az

²⁶ Rebecca K. HELM: Cognitive Theory and Plea-Bargainig. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, vol. 5., no. 2. (2018) 195–201.

²⁷ Lényegében ezzel a kérdéskörrel foglalkozik Alexander Lundberg is a tanulmányában, amelyben azt vizsgálja, hogy a „plea bargaining” lehetőségek térnyerése mennyiben hat kényszerítőleg a terhelte a beismerés tekintetében és jut arra a következtetésre, hogy kimutatható ilyen kényszerítő, legalábbis ösztönző erő és az valójában az anyagi igazság szempontjából téves elítélések (ún. „wrongful conviction”) emelkedő számához nagyban hozzájárul. A szerző éppen ezért arra a következtetésre jutott, hogy az ilyen vádalku szerű folyamatok jogi korlátozása önmagában nem elég, szükséges lenne a bűnüldöző hatóságok ezirányú gyakorlati képzése, valamint a terheltek tudatosságának növelése. Ld. Alexander LUNDBERG: Do prosecutors induce the innocent to plead guilty? *Economic Inquiry*, vol. 62., no. 2. (2023) 650–674.

²⁸ Szintén ezzel a témakörrel foglalkozik egy, a spanyol szabályozást és joggyakorlatot vizsgáló tanulmány, amely egyenesen azt a provokatív kérdést teszi fel, hogy a nemzeti joggyakorlat alapján a tárgyaláshoz való ragaszkodás, vagyis a vádalkuszerű eljárási formák elutasítása már önmagában többlet büntetést vonz-e maga után. Ld. Steven KEMP – Daniel VARONA: Is there a penalty for going to trial in Spain? Plea bargaining and courtroom efficiency. *European Journal of Criminology*, vol. 21., no. 1. (2024) 92–115.

eljárási törvény alapelveinek, a hivatásuk etikai normáinak és a fegyveregyenlőség biztosításának, azaz képesek mellérendelt viszonyban kölcsönösen együttműködni.²⁹

Az a megtiszteltetés ért 2014-ben, hogy részese lehettem annak a szakértői testületnek, amely az Igazságügyi Minisztérium Büntetőjogi Jogalkotásért Felelős Osztálya mellett tevékenyen és mélyen részt vett a hatályos eljárási törvény kodifikálása során. Téziseim között ezért szeretném összefoglalni, hogy az oly sokszor emlegetett jogalkotói szándék mennyiben valósult meg a hatálybalépésétől számított kerek öt év tapasztalatai alapján, és ezek a tapasztalatok milyen irányokat jelöltek ki a jövőbeni jobbítás érdekében. Kétségtelen ugyanis, hogy az új intézmények alkalmazkodást kívántak mindhárom hivatásrend képviselőitől, amely többé-kevésbé sikerült, de mindenképpen igényli a további finomhangolást. Éppen ezért nagy örömmel fogadtam azt a felkérést, amely a büntetőeljárások időszerűségét vizsgáló munkacsoportba való részvételre vonatkozott, amely az eljárás összes résztvevőjének bevonásával igyekszik ezt a munkát elvégezni.

3. Opportunitás kontra ártatlanság vélelme

Tóth Mihály professzor az „új” Be. hatályba lépését követően tartott és a Magyar Jogban megjelent előadásában a rá jellemző kritikai humorral idézte fel, hogy az elmúlt évszázadban minden eljárási törvény indokolásában megjelent az „immár” gyors és egyszerű, az ítélkezés időszerűségéhez alkalmazkodó normarendszer.³⁰ A gyorsítás iránti igény alapvetően mindig arról szólt, hogyan lehet a terheltet érdekeltté tenni a bizonyításban való együttműködésben, a tényállás feltárásában és a szankció vállalásában. Tóth Mihály felidézi a tárgyalásról lemondás 1998. évi büntetőeljárási törvénybe bevezetett intézményét és annak kudarcát.³¹ A tárgyalásról lemondás sikertelenségét abban látta, hogy azt kezdetben sokan azonosították a magyar jogi kultúrától távol álló vádalkuval, annak ellenére, hogy a tényállásról megállapodni nem lehetett.

²⁹ Érdemes megjegyezni, hogy nemzetközi szinten is vizsgált kérdéskör, hogy a „plea-bargaining” alapú alternatív eljárási formák bizonyos fokú implementálása miért nem vezetett sok esetben, egyébként egymástól független jogi kultúrájukban, szemléletükben és a szabályozás szintjén is különböző jogrendszerekben egyöntetű sikerre. Az ezzel kapcsolatos tanulmányukban Garoupa és Stephen érdemben megerősítik a fenti tézist és kiemelik, hogy az ügyészség és a védő közötti együttműködés mikéntje és minősége meghatározó az ilyen konszenzuális alapú eljárási formák sikeressége tekintetében. Ld. Nuno GAROUPA - Frank H. STEPHEN: Why Plea-Bargaining Fails to Achieve Results in So Many Criminal Justice Systems: A New Framework for Assessment. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, (2008) 323–358.

³⁰ TÓTH Mihály: A büntetőeljárás kodifikálásának tanulságai, néhány, elsősorban a bíróságot érintő kérdésben. *Magyar Jog*, 2018/9, 465–471.

³¹ TÓTH Mihály: Az egyezség és a „mértékes ügyészi indítvány” kezdeti tapasztalatai. *Magyar Jog*, 2022/3, 129–137.

Ezen a hozzáálláson nem segített „csak” a büntetés alsó határának további csökkentésének a lehetősége, míg ellene hatott a tényállásban való megállapodás lehetőségének a hiánya és a szabályozás formai kötöttségei. Igazat kell adni, hogy egy olyan intézmény sikeréről nehéz beszélni, amely az összes vádlott 0,14%-át érintette évente.

A tárgyalásról való lemondás kudarcát sokan arra használják fel, hogy az egyezségek alacsony számával párhuzamba állítva igazolják azon vélekedésüket, hogy az egyezség intézménye is megbukott, hiszen a vádemelések teljes számához képest jelenleg is 0,2%-on áll a mutató. Amennyiben csak a statisztikai adatokat tekintjük, akkor valóban nincsen áttörés, azonban ez a szemlélet úgy vélem, torzítja a valóságot. Az Igazságügyi Minisztérium Büntető Jogalkotásért Felelős Főosztálya, a már hivatkozott Szakértői Testület, a Legfőbb Ügyészség és a Magyar Ügyvédi Kamara, valamint Egyetemünk is sokat tett azért egészen 2017-től kezdődően, hogy megismertesse az új szabályokat, közelebb hozza az eljárási törvény szemléletváltozását a jogalkalmazókhoz. Személy szerint nagyon sokat szorgalmaztam, hogy a Legfőbb Ügyészség és a Magyar Ügyvédi Kamara adjon ki közös iránymutatást arra vonatkozóan, hogy az egyezség megkötésének melyek lehetnek a legjobb gyakorlatai. Habár ilyen „toolkit” kiadására nem került sor, azt azonban sikerült elérni, hogy jelentős számú konferencia foglalkozott a témával mindhárom hivatásrend aktív közreműködésével. Az itt hivatkozott ügyészségi körlevelek is e folyamatnak a részeit képezik. Az elmúlt években az ügyészi és a védői hivatásrend közötti kommunikáció megindult, így egészen bizonyos vagyok abban, hogy a konszenzuális eljárások alkalmazásában jelentős potenciál van.

Az egyezség szabályozása a hatályos eljárási törvényben egyszerre nevezhető újtónak és óvatosnak. Újtó, mert elfogadta azt az elvet, hogy az eljárások hatékonyságát csak akkor lehet javítani, ha abban a terhelt is érdekeltté van téve, ezáltal önmaga mond le eljárási garanciáinak egy részéről. Ugyanakkor óvatos, mert az egyezség letéteményese mégiscsak az ügyészség, amely megállapítja a történeti tényállást és annak minősítését, amelytől való eltérés mértéke elméleti és gyakorlati viták tárgya.

A jogalkotónak lehetősége volt többféle modellből választani hiszen országonként és rendszerenként más és más megoldásokat láthatunk.³² Mindegyikben közös azonban, hogy a terhelt önmaga, nem kötelező jelleggel mond le a tárgyaláshoz való jogáról, elismeri a büntetőjogi felelősségét, ezáltal lerövidítve az eljárás bírósági szakaszát, vagy nyomozati alku

³² Monika NALEPA: To Punish the Guilty and Protect the Innocent. *Journal of Theoretical Politics*, vol. 20., no. 2. (2008) 223.

esetén mentesül a teljes eljárás alól³³. Az államok hangsúlyozzák, hogy ezek a megoldások javítják az eljárások időszerűségét, segítenek felderíteni a bűncselekményeket vagy akár az ismeretlenül maradt elkövetőkhöz is eljuttatnak, nem utolsósorban pedig segítik a sértetti reparációt, állami kompenzációt. Az állam (ügyészség) és a terhelt közötti megállapodás érzékeny terület, hiszen a nyomozás és a gyanúsítás önmagában alkalmas arra, hogy a terhelt úgy érezze: nyomás alatt van, döntenie kell és ebben a pillanatban kiszolgáltatottnak is érezheti magát. Mindazonáltal ez a helyzet kompenzálható a hatékony védelemmel, valamint a bírói felülvizsgálattal. Lényegében ezeket az elveket fektette le az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) 2014-ben a Natsvlshvili és Togonidze kontra Grúzia ügyben hozott ítéletében.³⁴ Az ítélet szerint ugyanis az egyezség olyan feltételek fennállása esetén felel meg a tisztességes eljárásból való jog követelményének, mint az egyezség önkéntessége, annak ténybeli alapokon nyugvása, a bizonyítékokkal való összhangja, valamint az egyezségi megállapodás érdemi bírósági felülvizsgálattal való biztosíthatósága.³⁵ Az EJEB ezért arra a következtetésre jutott, hogy az adott ügyben nem sértették meg az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkét, mert a grúz jogszabályok formálisan megfeleltek az egyezség megkötésére és a bírósági jóváhagyásra vonatkozó garanciális elvárásoknak, míg az azon kívül eső kifogásolt nyomásgyakorlásra vonatkozó objektív bizonyítékok az EJEB előtti eljárásban nem voltak fellelhetőek.

Éppen ezért a konkrét ügygel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az örmény Gyulumyan bíró különvéleménye fontos megjegyzéseket tartalmaz, amely a formálisan helyes grúz egyezségi rendszert kontextusában kritikával illeti.³⁶ Ennek egyik sarokpontja, hogy az egyezség

³³ Az együttműködő terhelt számára biztosított kedvezményekkel kapcsolatos különböző szabályozási modellekkel kapcsolatban ld. példaként: Nicholas FYFE - James SHEPTYCKI: *International Trends in the Facilitation of Witness Co-operation in Organized Crime Cases. European Journal of Criminology*, vol. 3., 319–355.

³⁴ Ld. Natsvlshvili és Togonidze v. Grúzia, no. 9043/05., 2014. április 29-i ítéletben.

³⁵ Az ügy előzménye, hogy a felperest – aki Grúzia második legnagyobb városának alpolgármestere volt és egyben az egyik legfontosabb állami vállalat, a Kutaisi Automotive Planet 13%-os résztulajdonosa – 2004. március 15-én a munkahelyén az ügyész a sajtó nyilvánosságát felhasználva megbilincselve elvezettette, majd letartóztatására került sor. Különösen érdekes, hogy a letartóztatás során abba a cellába került, amelyben egy emberölésért elítélt személy is tartózkodott és amelyben a felperest korábban elrabló elkövető is a büntetését töltötte. Az ügyészi meghallgatást követően a sajtó jelentős érdeklődése mellett kilenc nappal később a felperes a következő nyilatkozatot tette a vádhatóság előtt „Mivel nem vagyok közömbös az autógyár jövője iránt, és lehetségesnek tartom az állammal fennálló problémáim rendezését, kifejezem készségemet arra, hogy elveszítsem a gyárban jelenleg az én és feleségem birtokában lévő részvényeket az állam javára.” A felperes az ügyészséggel való egyeztetés alapján a tulajdonrészét az állam javára átadta, továbbá családtagjai az ügyészség kérésének eleget téve a rendvédelmi szervek fejlesztési alapjába 21.000 eurónak megfelelő összeget befizettek. Mindezeket követően az ügyészség pénzbüntetést indítványozva egyezséget kötött a felperessel, melyet 2004 szeptemberében a bíróság jóváhagyott. Az ügyészség többször hangsúlyozta, hogy a vádbeli cselekmény akár 12 évi szabadságvesztéssel is büntethető, illetve a grúz váderedményesség 99%-os.

³⁶ Ld. Natsvlshvili és Togonidze v. Grúzia, no. 9043/05., 2014. április 29-i ítéletben.

megkötését megelőzően az ügyészség olyan nyomást gyakorolt a terheltre, amely észszerű akadálya volt, pontosabban akadálya kellett volna lennie a kezdeményezett egyezségnek – nevezetesen az ügyészség a 99%-os elítélési arányra és a súlyos büntetés kilátásba helyezésre utalt és ezek tükrében javasolta az „önkéntes” beismerést. Mivel mindez ugyanakkor nem volt jegyzőkönyvvel vagy felvétellel alátámasztható, így az EJEB vizsgálatának tárgyát sem képezhette. Itt érdemes hivatkozni Duncan Watson tanulmányát, amely az angol családi ügyekben alkalmazott alku befolyásmentességére hívja fel a figyelmet, utalva arra, hogy az amerikai modellben a megegyezés széles köre miatt az a veszély rejlik, hogy az egyébként beismerést elutasító terheltek is az alku irányába mozdulnak az elrettentő mértékű büntetés ügyészség általi demonstrálása miatt.³⁷ Watson úgy véli, hogy három elv megtartása esetén lehet garantálni a fair eljárást. Az első, hogy a feltárt cselekménynek és minősítésnek részrehajlásmentesen, a lehetőség szerint legobjektívebbnek kell lennie. A második elv, hogy az ügyész nem alkalmazhat semmilyen nyomást a várható büntetés mértékével kapcsolatban, amely az egyezség hiányában várna a vádlottra. A harmadik elv pedig, hogy az ügyész nyitottan és átlátható módon kommunikáljon a terhelttel, nyújtson lehetőséget a bizonyítékok megismerésére, és ezen tevékenységét ellenőrizhető módon dokumentálja. A Watson által írt alapelvekkel maradéktalanul egyet lehet érteni, azonban ezek betartása mellett is számos módja van az egyezségek megkötésének, attól függően, hogy azok a tényállásra, a büntetésre vagy esetlegesen mindkettőre együttesen vonatkoznak.³⁸

A Fair Trials nevezetű londoni központú emberi jogi szervezet 2017-ben fejezte be azon jelentős kutatását,³⁹ amelyben 90 ország jogrendszerét vizsgálta meg tekintetben, hogy milyen ösztönzők vannak a beismerő vádlottak esetében a büntetés csökkentése érdekében, egyben rövidítve és hatékonyabbá téve az eljárásokat.⁴⁰

³⁷ Duncan WATSON: The Attorney General's Guidelines on Plea Bargaining in Serious Fraud: Obtaining Guilty Pleas Fairly? *The Journal of Criminal Law*, 2010/74, 77–90.

³⁸ Az egyezségkötési „plea bargaining” folyamatok szabályozási sokszínűségét jól mutatja, hogy más szemléletű csoportosítás alapját képezheti egy friss tanulmány szerint az is, hogy az eljárás során milyen konkrét szerepet kap a bíróság és az alapján megkülönbözteti az ügyész (svájci), a törvény (angol), valamint a bíró központú (német) szabályozási modelleket. Ld.: Ali Emrah BOZBAYINDIR: The role of the judge in the European plea bargaining procedures: Three models compared. *The International Journal of Evidence & Proof*, vol. 28., no. 3. (2023) 1–33.

³⁹ Ld. The disappearing trials. 2024. május 19. <https://www.fairtrials.org/app/uploads/2022/01/The-Disappearing-Trial-report.pdf>

⁴⁰ Uo. 23.: „The data collected makes clear that formal recognition, legalisation and regulation of trial waivers has undoubtedly increased dramatically in the last 25 years. The existence of trial waiver systems worldwide has increased nearly 300% since 1990. According to our research from 90 jurisdictions, 19 jurisdictions were identified as having a trial waiver system prior to 1990. Between 1990 and 1999, 13 more jurisdictions adopted a trial waiver system through legislation or case law and a further 22 countries introduced trial waiver legislation between 2000 and 2009. From 2010 to the end of 2015, trial waiver systems spread to 12 further jurisdictions. And this number

Ezek alapján alapvetően négyfajta modellt azonosítottak:

1. *Büntetés kiszabási ösztönzők*: A büntetés jellege vagy hossza csökkenthető a vádlott által tett beismerésért cserébe.
2. *Ténybeli ösztönzők*: Az ügy tényállását a vádlott számára előnyös módon lehet befolyásolni a megállapodás során.
3. *Vádbeli ösztönzők*: A vádlottal szembeni vádak csökkenthetők vagy megszüntethetők a vádlott által tett beismerésért.
4. *Együttműködési megállapodás/koronatanú rendszer*: A vádlott beleegyezik, hogy az állam által nyújtott előnyökért cserébe segítséget nyújt a más vádlottakat érintő bűncselekmények nyomozásában vagy büntetőeljárás alá vonásában.

A magyar eljárási törvény a fenti megoldások közül az elsőt és az utolsót ismeri. Az egyezség lehetővé teszi, hogy az ügyészség által megállapított tényállás és minősítés mellett a terhelt és védője jóval alacsonyabb büntetésben állapodjon meg.⁴¹ A nyomozati alku alapján pedig az elkövetőnek lehetősége van mentesülni a büntetőjogi felelősségre vonás alól, azonban ez rendkívül kivételes, ahogyan azt az ügyészi engedélyhez kötött leplezett eszközök használatára vonatkozó rendelkezések között szabályozza az eljárási törvény.⁴²

Mindazonáltal elgondolkodtató, hogy mi az oka annak, hogy a statisztikai adatokat látva sem az egyezség, sem a nyomozati alku nem törte át az üvegplafont, a mértékes indítvány intézménye azonban nem várt sikereket hozott. Álláspontom szerint ennek egy szociológiai és egy eljárási oka van.

A szociológiai ok a hivatásrendek közötti kommunikáció nagyon csekély intenzitásában keresendő. Generációk nőttek fel abban a jogászai kultúrában, amelyben a funkciómegosztás elve egyben azt is jelenti, hogy nincs együttműködés ügyvéd, ügyész és bíró között. Épp ellenkezőleg, a kapcsolatfelvétel önmagában gyanús volt, vagy legalábbis óvatosságra okot adó. Hiszen mi dolga lenne egy ügyésznek a védővel, amikor munkájuk során nincsenek olyan metszéspontok, amelyben kölcsönös együttműködésüket várná el az eljárási törvény. Az egyezség bevezetése és annak sokszori és sok fórumon történő hirdetése az elmúlt években pozitív elmozdulást mutatott. Manapság már nem annyira különleges, hogy az ügyvéd

is continually increasing; according to the survey responses, trial waiver systems are currently under consideration in 5 countries which currently have no such system in place. In other jurisdictions, expansions of current trial waiver systems, or the introduction of different types of trial waiver systems, are being considered.”

⁴¹ Ld. Be. 407. § (2) bekezdés.

⁴² Ld. Be. 219. §.

telefonon felveszi a kapcsolatot az ügyéssel, vagy egy hivatali helyiségben leülnek az ügyről egyeztetni az egyezségkötés keretében. Mindazonáltal ez egy kommunikációs teher, amelyben érezheti azt bármelyik fél, hogy az ő megítélése szerint egy diszkomfortos játszamába kerül.

Az eljárási ok szorosan kapcsolódik a fentiekhez a nyomozati alku és egyezség esetében is. Nevezetesen, hogy hogyan lehet eltalálni azt a nyomozati stádiumot, ahol már kellően felderített a tényállás ahhoz, hogy a kezdeményezésről dönteni lehessen, ugyanakkor nincs annyira felderítve, hogy az egyezség útja feleslegessé váljon. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy csak a kétséges vagy nehezen bizonyítható esetben van az egyezségekre lehetőség – kvázi az ügyészség számára nem bizonyítható ügyben. Sokkal inkább azt, hogy a szűk kaput nehéz megtalálni, amely a konszenzusra alkalmas időszávot biztosítja mindkét oldal számára.

Az egyezséghez képest a vádiratban a beismerés esetére szóló kedvező büntetés indítványozása nem igényel semmilyen hasonló egyeztetést. Nincs kommunikációs teher, nincs játszámától való félelem, nincsenek pro és kontra dogmatikai vagy eljárásjogi érvek, amelyek megzavarhatják a már kialakult álláspontot. Ha úgy tetszik, a mértékes indítvány alkalmas arra, hogy az ügyész elmondja azt, amit gondol a vádlott cselekvőségének következményeiről, így egyfajta szelepként működve feltárja azt, hogy az ügyészség milyen szankció kiszabásával lenne elégedett. Ez a módszer alkalmas arra, hogy az eljárásból távozni kívánó vádlottak együttműködését serkentsse, költség-haszon elemzésüket lehetővé tegye. Az intézmény könnyűsége és hatékonysága egyidejűleg a legnagyobb hátrányát is jelenti. A már korábban írtak alapján egészen biztosan voltak és lesznek olyan terheltek, akik „csak” azért ismerték el a vádirati tényállás szerint a cselekvőségüket, mert szembesültek azzal, hogy a kapható szankció mégsem olyan súlyos, mint amelytől féltek. Az ügyészség számára a mértékes indítvány másik előnye, hogy lehetővé teszi a sokvádlottas ügyek hatékonyabb befejezését azáltal, hogy a kisebb vádpontokkal sújtott vádlottak a csekélyebb büntetés tudatában inkább elfogadják a vád állításait a védekezés helyett. Ez azonban felvet egy következő dilemmát, amivel az Alkotmánybíróság is foglalkozott a 26/2021. (VIII. 11.) számú döntésében.⁴³

A kérdés pedig az, hogy elfogulatlanak tekinthető-e az a bíró, aki egy sokvádlottas ügyben azt tapasztalja, hogy a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztést mint mértékes indítványt megkapó vádlottak a váddal egyezően elismerik a büntetőjogi felelősségüket, míg a „benmaradó”, a mértékes indítványt el nem fogadó terheltek ügye a tárgyalási szabályok

⁴³ Ld. az Alkotmánybíróság 26/2021. (VIII. 11.) határozatában.

szerint folytatódik tovább.⁴⁴ Elfogulatlan-e a bíró akkor, ha a korrupciós kapcsolatban lévő két vádlott közül csak az egyikőjük, így csak az aktív vagy a passzív vesztegető a vádiratot aggálytalannak tekintve elfogadja a mértékes indítványt. Az Alkotmánybíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az előkészítő ülésen a bíróság nem vesz fel bizonyítást, így pusztán a beismerő vádlott mértékes indítványának elbírálása nem befolyásolja a későbbi bizonyíték-értékelést, ezáltal nincsen kihatással a tárgyalásban maradó vádlottak büntetőjogi felelősségére.⁴⁵

Véleményem szerint a formálisan helyes érvelés mellé két kritikai megjegyzést szükséges hozzátenni. Gimesi Ágnes Kúriai tanácselnök asszony véleménye szerint⁴⁶ bizonyítani nem csak a tárgyaláson lehet, hiszen az előkészítő ülésen annak jellegére figyelemmel kihallgatja a bíróság a beismerő vádlottat. Ekkor a bíróság vizsgálja, hogy a beismerés elfogadásának a lehetősége fennáll-e, azaz a vádlott saját meggyőződésből, a vádirati tényállással egyezően ismeri-e el a bűnösségét és beismerésével szemben a bizonyítékok alapján nincsen ésszerű kétely. Ebből az következik, hogy a bíró érdemben foglalkozik a vádirattal, érdemben ismeri a rendelkezésre álló bizonyítékokat és érdemben kihallgatja a vádlottat, utóbbi esetében megfelelő kérdésekkel kontrollálni tudja a valós beismerést⁴⁷. Nehéz erre azt mondani, hogy ez egy olyan formális döntés, amely nincsen kihatással az eljárás további szakaszaira. A másik észrevétel pedig ehhez kapcsolódik. Elvárható-e a bírótól olyan magatartás tanúsítása, hogy kénytelen legyen elvonatkoztatni a tárgyalás során attól, hogy akár ugyanannak a bűncselekménynek, ugyanannak a vádpontnak a másik érintettje vonatkozásában már jogerős marasztaló ítéletet hozott. Az emberi tényező kiemelt jelentőséggel bír az igazságszolgáltatás területén is, így nem várható el, hogy minden esetben a legjobb tudásunk és szándékunk szerint meghozott, korábbi döntéseinkkel szemben helyesen érveljünk. Értem és megértem, hogy az Alkotmánybíróság miért helyezkedett a határozati álláspontra, mindazonáltal úgy vélem, hogy

⁴⁴ Érdemben hasonló helyzettel foglalkozott a strasbourgi bíróság a *Mucha v. Szlovákia* ügyben, amelyben a kérelmező kifogásának lényege az volt, hogy ugyanaz az eljáró bíróság tárgyalta és ítélte el, amely korábban egy külön eljárásban a tetteársait a velük kötött vádalkuk alapján marasztalta a kérelmezővel közösen elkövetett bűncselekményekért, míg ezen cselekményeket úgy határozta meg, hogy egyértelművé tette, egyedileg és konkrétan meghatározta, hogy a kérelmező is részt vett azok elkövetésében. Ezen ügyben az EJEB arra a következtetésre jutott, hogy a korábbi marasztaló ítéletekben foglalt ilyen egyértelmű és nyílt előzetes bírói álláspont sérti a bíróságoktól megkövetelt pártatlanság és így az ártatlanság vélelme elvét, ezért megállapításra került az EJEE 6. cikk (1) bekezdésének a sérelme. Ld. *Mucha v. Szlovákia*, no. 63703/19, 2021. november 25-i ítéletében.

⁴⁵ Ld. Az Alkotmánybíróság 26/2021. (VIII. 11.) AB határozata [84]-[85].

⁴⁶ Ld. még: VASS Péter: A terhelti beismerésen alapuló konszenzuális rendszer egyes kiemelt jogintézményei. *Fontes Iuris*, 2022/3, 14–21., 17.

⁴⁷ Az előkészítő ülésen tett beismerő nyilatkozat értelmezési nehézségeiről ld. részletesebben például: NÉMETH János: A beismerő nyilatkozat jogintézményének értelmezési nehézségei. *Magyar Rendészet*, 2022/2. 25–38.

megfelelő humánerőforrás rendelkezésre állása esetén célszerűbb lenne a tárgyaló bíró és az előkészítő ülésen mértékes indítványt jóváhagyó bíró személyét megosztani. Természetesen, tisztában vagyok azzal, hogy jelen létszám és munkateher mellett ez kivitelezhetetlen, mindazonáltal a problémával való szembesülés önmagában segíthet a probléma kezelésében.

4. Az egyezség szabályozásának finomhangolása

4.1. Amint már utaltam rá, ha csak az egyezség statisztikai számait értékeljük, úgy nem beszélhetünk sikerről, sőt az a korábbi tárgyalásról lemondás intézményével kerülhet egy kategóriába. Tóth Mihály professzor úr több alkalommal fejezte ki ilyen irányú kritikáját, hangoztatva, hogy ilyen alacsony esetszám mellett az intézmény úgy tűnik, hogy nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket⁴⁸. Ezzel az állásponttal én vitatkoznék, mert a gyakorlatban mégiscsak az érzékelhető, hogy elindult egy folyamat az ügyészség és a védelem között. Egészen bizonyos, hogy hosszú út áll előttünk, mivel meg kell változtatnunk a gondolkodásunkat és a kommunikációnkat, amint erre már a korábban is utaltam. Az egyezség sikerének elemi feltétele az, hogy ügyész és védő egy asztalnál tudjon beszélgetni arról az ügrről, ami a kölcsönös érdekek mentén az egyezség tárgyát képezi⁴⁹.

Amennyiben megkérdeznék tőlem, hogy védőként eljárva milyen az ideális ügyész, akkor csak annyit mondanék, hogy legyen nyitott és kíváncsi. Nyitott, hiszen szakemberek beszélgetnek egymással, akik más és más megközelítésből vizsgálják ugyanazt a tényállást, azonban közös bennük, hogy a tényállás felderítése mentén a lehető legközelebb kívánnak jutni az anyagi igazsághoz. Elképzelhető, hogy itt, ezen a ponton ez a kijelentés eltúlzottnak érződik, pedig könnyű belátni a megalapozottságát. Amennyiben feltételezzük azt, hogy a bizonyítékoknak, a tényállásnak és az egyezségben elmondott vallomásnak homogén logikai zárt rendszert kell alkotni, akkor abba nem fér bele az anyagi igazságtól eltávolodó, pusztán formális igazság.

Ezzel éppen azt szeretném üzeni, hogy a védő akkor tud felelősségteljesen az egyezségbe belépni, ha ismeri és felismeri ügyfele teljes cselekményét, az azt alátámasztó bizonyítékokat, körülményeket és ennek ismeretében tud tárgyalni az ügyészséggel. Éppen ezért sem elméleti,

⁴⁸ TÓTH (2022) i. m. 130.

⁴⁹ Uo. 132. Ez egyben nélkülözhetetlen eleme is az egyezségkötési folyamatnak, hiszen ahogyan Tóth Mihály professzor úr is rámutatott: „*hasztalan azonban a jogalkotó egyértelmű intenciója [a hivatásrendek közötti kommunikáció és az egyezségkötések előmozdítása tekintetében], ha az ügyészi gyakorlat nem változik: tudjuk, hogy egyezségre - éppen természetéből adódóan - ezt elfogadó, támogató ügyészi magatartás hiányában nem kerülhet sor*”.

sem gyakorlati szempontból nem fogadható el az olyan típusú egyezség, amelyben pusztán a kedvező büntetés elérése érdekében a valóságnak meg nem felelő, ha úgy tetszik torzult tényállás előadására kerül sor a terhelt részéről.

Másfelől az ügyészi kíváncsiság az alapvető feltétele annak, hogy a terhelt vallomása alapján újra tudja értékelni az addig feltárt körülményeket, bizonyítékokat és ezek ismeretében tudja eldönteni azt, hogy az általa közölt történeti tényállás és minősítés mennyiben igényel kiegészítést vagy módosítást. Tipikus példa, amikor a hatóság költségvetési csalást vizsgál egy adóévre vonatkozóan, azonban a terhelt feltárja, hogy cselekménye több adóévet is érint. Szükségszerű ebben a helyzetben, hogy az elkövetési értéket, minősítést és az ehhez kapcsolódó büntetés mértékét is újra értékeljük.

A Be. 407. § (3) bekezdése csak annyit mond, hogy az ügyészségnek tájékoztatnia kell a terheltet és a védőt, amennyiben a kezdeményezéssel nem ért egyet. Önmagában a szabály előírása helyes, azonban abból indul ki, hogy az ügyészség és a védő között a kezdeményezés esetén a kapcsolat felvétele bizonyosan megtörténik, a jogalkotó nem gondolt az ügyészség hallgatására. A kezdeti időszakban sok esetben előfordult, hogy az ügyészség nem reagált a kezdeményezésre, majd ez 2023-ban a legfőbb ügyészségi körlevél⁵⁰ hatására megváltozott. Azt azonban megfontolandónak tartom, hogy a törvényszöveg egyértelműbbé váljon az együttműködés elősegítése érdekében. A de lege ferenda javaslat az alábbi:

407. § (3) Ha az ügyészség nem ért egyet a terhelt vagy a védő kezdeményezésével, erről a terheltet és a védőt tájékoztatja, egyebekben az ügyészség értesíti a védőt az egyeztetés lehetőségéről.

A javaslat tehát „kikényszeríti” a választ, hogy a kezdeményezés ne vesszen el. Bár nagyon vonzó lenne az egyet nem értés esetére indokolást előírni az ügyészség számára, azonban ez az intézmény jellegével és az ügyészi hivatásrend működési modelljével nem lenne összeegyeztethető.

4.2. Amennyiben a kapcsolatfelvétel sikeres, úgy el is jutottunk az egyik legérzékenyebb és talán az egyezséget leginkább szűkítő pontra. Nem vitás, hogy az egyezség vádemelési forma – így a vádemelés követelményei terhelik, azonban sajátossága, hogy ha a hatóság információhoz kíván jutni az eljárás elején, akkor már a korai stádiumban nyitottnak kell lennie

⁵⁰ A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2023. (VI. 30.) LÜ h. körlevele.

az egyezség megkötésére, míg a megállapodásnak már a későbbi vádiratnak megfelelő tényállást kell tartalmaznia. Adódik tehát egy időbeli disszonancia, hiszen a terhelt információ átadása a vizsgálati szakasz elején történik, míg a vádirati tényállás pontos szerkezete csak a nyomozás végén áll össze. Éppen ezért sarkalatos kérdés az, hogy az egyezségi megállapodás a nyomozás során módosítható-e vagy sem. Álláspontom szerint az egyértelmű válasz az, hogy *az egyezségi megállapodás annak pontosítása érdekében módosítható, de érdemében kötött*, azaz utóbb nem lehet a vállalt és elfogadott szankciónál súlyosabb joghátrányt előírni benne. A megállapodás módosítása és a tényállás pontosítása voltaképpen szinte szükségszerű, de nem juthat el oda, hogy a már egyezségbe foglalt büntetés terhesebbé váljon, hiszen ezzel az egyezség éppen a kölcsönös kompromisszumra épülő jellegét veszítené el, olyan bizonytalansági faktort ékelve a megegyezés és az abba fektetett bizalom elé, ami bizonyosan ennek az intézménynek a diszfunkciójához vezetne.

A gyakorlati problémát az jelenti, hogy az eljárási törvényt az ügyészség úgy értelmezte, hogy a Be. 410. § (3) bekezdése szerinti azon mondat, amely szerint „az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállását és Btk. szerinti minősítését az ügyészség állapítja meg”, valójában megköti az ügyészség kezét a tényállás megállapítása tekintetében és egyezségre csak akkor léphet, ha a gyanúsítás szerinti tényállás már megalapozott, bizonyítékokkal alátámasztható. Ez a megközelítés a gyakorlati szempontok és az eljárási törvény rendszertani értelmezése szerint sem megfelelő. Utóbbinak az az indoka, hogy az egyezség megkötése folyamatának a leírása a 407. §-tól a 409. §-ig tart, önálló cím alatt. A szabályozás tehát előre vette a kezdeményezés és egyeztetés folyamatát, a megkötött egyezség tartalmát pedig külön határozza meg a 410. § alatt. A jogalkotó valójában nem kívánta megkötni az ügyészség kezét a tényállás kialakítása tekintetében, csupán azt mondta, hogy az egyezség tartalmában a tényállást és a minősítést az ügyészségnek kell megállapítania, hiszen az egyezség megkötésére irányuló eljárás a bűnösség beismeréséről szól és a szankcióban való megállapodás a lényege.

Másként megközelítve, ha az ügyészség már a kezdeményezéskor teljeskörűen fel tudja tárni a tényállást, azt közli a gyanúsítottal, akkor gyakorlatilag az egyezség felderítést segítő funkcióját veszíti el, hiszen nincsen olyan többlet információ a terhelt részéről, ami az egyezség megkötését indokoltta tenné. Éppen ezért meggyőződésem, hogy valójában a Büntető

Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 83. § (1) bekezdése⁵¹ szerinti esetre szóló egyezség a gyakorlatban nem működik, mivel az pusztán a közölt gyanúsítás terhelt általi elismerésére szorítkozik, de többlet segítséget nem nyújt az eredményes nyomozáshoz, így a kétszeres leszállás érdemi kedvezményét sem biztosítja a törvény⁵².

A kodifikáció során az az elképzelés uralkodott, hogy az egyezség részletszabályoktól mentes legyen, éppen azért, hogy kötöttségek nélkül, szerves fejlődés útján segítse a rugalmas megállapodás kialakuló gyakorlatát. Mindazonáltal a tapasztalatok alapján érdemes felülvizsgálni ezt az álláspontot és bátrabb szabályozással segíteni a hivatásrendek együttműködését. Valójában a korlátozást a Be. 410. § (3) bekezdése⁵³ okozza az ügyész tényállásmegállapítási kötelezettségének előírásával. A jelenlegi rendszerünk távol áll az amerikai vádalkutól, így az szóba sem kerülhet, hogy a történeti tényállás alku tárgyát képezze, magával vonva a minősítést is. Azonban az egyezség dinamikája folytán teret kell adni arra, hogy egyértelmű legyen: az időelőttiség nem egyeztethető össze a jogintézmény működési logikájával és nem lehet elvárás az ügyészséggel szemben, hogy csak vádirat-képes tényállás esetén fogadja el a kezdeményezést, hiszen pestiesen szólva „akkor már minek?”.

A tényállás előzetesen történő megállapításának a követelménye azt a problémát is okozza, hogy az ügyészség sok esetben azzal utasítja el a védői kezdeményezést, hogy az még idő előtti. Gondoljunk bele ennek az elutasítási oknak a belső ellentmondásába. A nyomozóhatóság már közölte a gyanúsítást – amely nyilván bizonyítékokon alapul, tehát már bizonyos mértékben megalapozottnak kell lennie –, hiszen ez nyitja meg a vizsgálati szakaszt, ugyanakkor az ügyészség még nem érzi úgy, hogy érdemben tudna az egyezségről tárgyalni, hiszen számára a tényállás még nincsen kellően felderítve.

⁵¹ Ld. Btk. 83. § (1) A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XCIX. Fejezete szerinti eljárásban az egyezség (a továbbiakban: egyezség) jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a 82. § (2) bekezdésében meghatározott enyhébb büntetési tételek alsó határát kell alapul venni.

(2) Ha az egyezség jóváhagyására olyan terhelt esetében kerül sor, aki az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, a büntetést a 82. § (2) bekezdés soron következő pontja alapján is ki lehet szabni.

⁵² Ld. bővebben: FANTOLY Zsanett: A bizonyítási szabályok egyszerűsödése az új büntetőeljárás törvényben, *Jogtudományi Közlöny*, 2021/7-8., 353-360.

⁵³ Ld. Be. 410. § (3) bekezdés: Az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállását és Btk. szerinti minősítését az ügyészség állapítja meg.

A cél tehát az, hogy könnyítsük az ügyészség egyezségkötés iránti kezdeményezés elfogadási hajlandóságát, amelyet a tényállás megállapítási kötelezettség rugalmassá tételével lehet elérni, talán az alább javasolt módon:

410. § (3) Az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállását és minősítését a közölt gyanústás alapján, a terhelt vallomását figyelembe véve az ügyészség állapítja meg. Az ügyészség a terhelt vallomása és a további bizonyítékok értékelése alapján a bűncselekmény tényállásától és minősítésétől a korábbi gyanúsításhoz képest eltérhet.

Megjegyzendő, hogy a tényállás megállapítása és annak helyes minősítése mindkét fél elemi érdeke. Amennyiben az egyezségben foglalt tényállást nem támasztják alá az ügyirat bizonyítékai vagy a vádtól eltérő minősítés lehetősége merül fel, akkor az egyezség jóváhagyása nem lehetséges, az eljárást tárgyalásra kell utalni. Ez magával vonja azt a speciális helyzetet, hogy az egyezség megkötése iránti eljárásban tett vallomás és a terhelt által ennek keretében átadott bizonyítékok a tárgyalás során felhasználhatóak, ugyanis a Be. 408. (4) bekezdése a felhasználhatóság korlátozását a nyomozati szakaszra tartotta fenn. Ezért a védőkkel ellentétben egyetérttek a Kúria BH.2021.1.5. számon közzé tett eseti döntésével, amely szerint „a terhelt – előkészítő ülésen a törvényi figyelmeztetéseket követő – kihallgatása szabályszerűen beszerzett bizonyíték forrása. Az egyezség jóváhagyásának megtagadása esetére a törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy a terhelti vallomásból megszerzett bizonyíték felhasználása a büntetőeljárásban kizárt. Így a vallomásában előadottak törvényes és az eljárás során – a továbbiakban – felhasználható bizonyítéknak minősülnek. Ez a szabály a rendkívüli jogorvoslat során meghozott hatályon kívül helyező végzést követő megismételt eljárásban is irányadó.”⁵⁴

4.3. Egészen frissen, 2024. augusztus 31-én jelent meg a legfőbb ügyész büntetőjogi helyettesének 1/2024. számú körlevele az egyezségkötésről a 2024/8. számú ügyészségi közlönyben. Hosszú várakozás előzte meg a körlevél kiadását, ugyanis az elmúlt esztendő több gyakorlati problémát vetettek fel, így például az okozott sérelem jóvátételének, az egyezség módosításának és az egyezségkötés ideális idejének kérdéseit.

A körlevél nem előzmény nélküli, hiszen már 2018. július 6-án Szoboszlai-Szász Richárd főosztályvezető ügyész úr is kiadott egy segédletet az egyezségi folyamat részleteinek meghatározására vonatkozóan. A témakörben a következő az 1/2023. szám alatt kiadott körlevél

⁵⁴ Ld. BH.2021.1.5.

volt, amelyet Ibolya Tibor legfőbb ügyész helyettes úr jegyzett. Ezen kívül egyes esetekre vonatkozóan a Legfőbb Ügyészség szakmai irányító hatáskörében kifejtette álláspontját, illetőleg a Nyomozásfelügyeleti és Vádelőkészítési Főosztály 2020. szeptember 21-én összefoglaló jelentést készített a gyakorlat addigi tapasztalatairól.

Mindezekre tekintettel a legutóbbi körlevél sok elemében összefoglalja a Legfőbb Ügyészség eddigi álláspontját, de tartalmaz számos újdonságot is. Öröndetes, hogy nemcsak felismeri, hogy a terhelt által vállalt jóvátétel nem igazodhat csak és kizárólag a gyanúsításban meghatározott kár, vagyoni hátrány mértékéhez, hanem igyekszik lezárni azt a vitát is, hogy a már megkötött egyezség módosítható-e a nyomozás eredményeire tekintettel. Emellett részletesen foglalkozik a védő és a terhelt tájékoztatásával, a kölcsönös kommunikációval, valamint az időelőttiség problémájával; mindazonáltal felvet olyan további kérdéseket is, amelyekre reagálni kell a hasonlóan jobbító szándék hangsúlyozása mellett.

4.4. Az egyik ilyen átgondolást igénylő rendelkezés a körlevél 3. pontja, amely definiálja a jelentős mértékű terhelti együttműködés fogalmát. Ezen értelmező rendelkezés szerint az együttműködés akkor tekinthető jelentősnek, hogy *ha a terhelt által szolgáltatott információ, vagy bizonyítási eszköz a hatóságok által addig fel nem tárt bűncselekményt fed fel.* Az a félelmem, hogy a körlevélnek ezt a mondatát egyes ügyészségeken nyelvtanilag úgy fogják értelmezni, hogy egyezséget csak akkor lehet kötni, ha az addigi gyanúsításhoz képest új bűncselekményről számol be a terhelt, amely azonban az eljárási törvény rendelkezéséből nem levezethető megszorítást jelentene. Ráadásul, ha az egyezséget csak az addig fel nem tárt bűncselekmény előadásához kötjük, úgy egyrészt a nyomozati alku elveszíti létjogosultságát, másrészt a körlevél ezen gondolata önellentmondásba kerül azzal a megfontolással is, hogy egyezséget csak felderített tényállás esetén lehet kötni. Egyfelől tehát elvárás az ügyész oldalán, hogy csak általa kontrollálható cselekmény vonatkozásában kössön egyezséget, óvakodva a megalapozatlan vagy jogsértő megállapodás megkötésétől, ugyanakkor, elvárás a terhelt részéről, hogy olyan újdonságot mondjon, amely nem része az addig feltárt bűncselekménynek, történeti tényállásnak. Kérdés az is, hogy egy törvényi egységet képező költségvetési csalás esetén fel nem tárt cselekménynek minősül-e az, ha valaki újabb adóévekre szolgálat bizonyítékot, habár ez a cselekmény minősítését nem változtatja meg. Értem azt a szándékot, hogy a Legfőbb Ügyészség éles határvonalat akart húzni a mértékes indítvány és az egyezség közé: előbbi akkor legyen alkalmazható, ha a hatóság mindent feltárt, a tényállás egyértelmű, de a beismerésnek értéke van, míg más az egyezség esete, ami valamely bizonyítási többletet igényel a terhelt részéről. Azonban úgy vélem, hogy ennek a bizonyítási többletnek a körlevél

3. pontjában foglalt konkrét meghatározása nem célszerű. Mindazonáltal örvendetes, hogy immár az ügyészség nem várja el a teljeskörű reparációt, elegendő a terhelt teljesítőképességének megfelelő jóvátétel biztosítása.

4.5. A körlevél 8. f) pontja szól az egyezség módosításának lehetőségéről, amely úgy fogalmaz, hogy *„A megkötött egyezség a vádemelés előtt – a felek egyetértésével – módosítható, ha az eredeti egyezséghez képest a tényállás vagy a minősítés változott, vagy egyéb az egyezségbe foglalt körülmény utóbb megváltozott. Az egyezség módosítását, illetve a módosult egyezséget szintén jegyzőkönyvbe kell foglalni, és a vádirati tényállásnak és minősítésnek, illetve az egyezségben meghatározott indítványoknak is ezzel kell megegyeznie.”*

Az idézett megközelítéssel egyet tudok érteni bizonyos megszorítások mellett. Úgy vélem, hogy az egyezség legnagyobb garanciája az, hogy mindkét felet köti egy olyan szakaszban, amikor még nem mellérendeltek. Nem véletlen, hogy a törvény nem szól az egyezség módosításáról, bár nem is tiltja kifejezetten. Meggyőződésem szerint – reagálva az élet gyakorlati igényére – a már megkötött egyezség módosítását csak törvényi szinten szabad szabályozni a garanciális kötőerő megtartása mellett. Ezért nem támogatom azt a megközelítést, hogy a megkötött egyezség minden részében módosítható legyen, még a felek egyetértése mellett sem.

Az egyezségbe való belépés, ahogy a körlevél máshol is fogalmaz, a terhelt saját kockázatára történik. A kockázat csak akkor mérhető fel, ha az egyezség kiszámítható. Márpedig itt egy már megkötött egyezség módosításáról van szó, amely várhatóan köt mindenkit és csupán a bíróság általi jóváhagyásra vár. Ebben a helyzetben nehéz megengedőnek lenni egy olyan kéréssel szemben, amely pl. egy értékhatár átlépés miatt a minősítést megváltoztatva a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésének elhagyására ösztönzi az ügyészséget. Az egyezség kiegyensúlyozottsága felborul akkor, ha csak a terhelt viseli a tényállás és minősítés kockázatát; amelyből következik, hogy az egyezség módosítása nem járhat egy már megkötött egyezség terheesebbé válásával. Javaslatom egy olyan megoldás, amely lehetővé teszi a már megkötött egyezség módosítását, azzal, hogy a szankció nem változhat.

410. § (6) A nyomozás eredményei alapján a vádirat benyújtásáig az ügyészség kezdeményezheti a már megkötött egyezség tényállásának és minősítésének módosítását a büntetés vagy önállóan alkalmazható intézkedés kivételével.

Nyilvánvalóan, ha a felek nem tudnak megállapodni az egyezség módosításában, úgy valószínűleg az ügyészség annak jóváhagyását nem fogja indítványozni, de az egyezség keretében tett vallomások és bűnügyi ismertek sem lesznek felhasználhatóak. Azonban így lehetnek a felek arra ösztönözve, hogy a megoldás érdekében együttműködjenek.

4.6. Ennél súlyosabb problémát okoz a körlevél 8. g) pontja, amely szerint az egyezség keretében átadott bűnügyi ismeret vagy információ az officialitás elvére tekintettel felhasználható akkor is, ha az egyezség nem jött létre. A körlevél úgy fogalmaz, hogy „a bűnügyi ismeret vagy információ továbbítása a Be. 409. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezést nem sérti, az egyezségkötés folyamatában a bűnügyi ismeretet vagy információt a terhelt az egyezség megalapozása érdekében saját kockázatára közli.” Az ügyészség tehát arra jutott, hogy a sikertelen egyezség során átadott információk felhasználhatóak további bűncselekmények feltárására, annak ellenére, hogy a Be. 409. § (4) bekezdése ennek éppen az ellenkezőjéről rendelkezik és mondja ki azt, hogy a meg nem kötött egyezség ügyiratai bizonyítási eszközként nem használhatók fel, azok nem képezik az eljárás ügyiratainak részét. A törvényi rendelkezés nem írható felül pusztán azzal, hogy a terhelt a saját kockázatára közli az információkat. Különösen tarthatatlan ez az álláspont akkor, ha figyelemmel vagyunk az egyezségkötés gyakorlatára, amely előbb várja el a terhelti feltárást és csak ezt követően engedi meg az egyezség megkötését. Hangsúlyozom, pályám során minden egyezségkötést a kölcsönös tisztelet és korrektség jellemzett, de a védőnek hivatalból óvatosságnak kell lennie. A körlevél ezen magyarázata alapján előfordulhat olyan eset, hogy az egyezség lehetőségének felkínálását a hatóság úgy használja fel információszerzésre, hogy a későbbiekben nem köt egyezséget. Elengedhetetlen tehát, hogy legyen az ügyészi oldalon korlát, a terhelti oldalon pedig garancia az átadott ismeretek biztosítására vonatkozóan. Ezentúl amennyiben fennáll a veszélye annak, hogy az alapos terhelti feltárást nem követi egyezség megkötése, de egyúttal az ügyészség az átadott információkat a bizonyításra felhasználja, úgy kimondhatjuk, hogy a jövőben különös bátorság kell majd egy egyezség megkötéséhez. Nem segít a rendelkezés utolsó mondata sem, amely a contra legem értelmezés felismerésének is tanúbizonysága: „Figyelemmel kell lenni ugyanakkor arra is, hogy az így megszerzett információ a későbbiekben bizonyítékként miként használható fel.” Amennyiben a Be. törvényi szövegét tekintjük, akkor egyértelmű a válasz és az ilyen információ nem használható fel.

4.7. Fenti javaslataim a Be. meglévő rendelkezéseinek a javítását szolgálják. Van lehetőség azonban ezen túl is az egyezség alkalmazását új területekre is kiterjeszteni. A Gazdasági Versenyhivatal, a Magyar Nemzeti Bank gyakran folytat olyan vizsgálatokat, amelyek

marasztaló eredménye maga után vonja a feljelentést kartellezés, jogosulatlan pénzügyi tevékenység, vagy tiltott piacbefolyásolás miatt. Továbbá ide lehet sorolni a NAV közigazgatási jogkörben történő marasztalásait is, amelyeknek lehet büntetőjogi konzekvenciája. A lefolytatott hosszú vizsgálatoknak az eredménye az, hogy az ügyfél világosan tudja mérlegelni a cselekményt és az azt alátámasztó bizonyítékokat. A feljelentés tényéről értesülhet az adott hatóság sajtóközleményéből, vagy a nyomozóhatóság adatszerező tevékenységéből. Érdeemes azon elgondolkodni, hogy lehetővé tesszük-e a későbbi terhelt számára, hogy már az eljárás elején jelentkezzen és felajánlja együttműködését, a tényállás büntetőeljárásban való felderítését az enyhébb büntetés érdekében. Felkiáltójelet kell tenni azon gondolat mellé, hogy a közigazgatási eljárásban hozott határozat, amely jellemzően jogi személyeket marasztal, nem ültethető át „automatikusan”, egy-az-egyben a büntetőeljárásba és vonható bizonyosság a természetes személy felelősségére vonatkozóan.⁵⁵ Mindez azt jelenti, hogy többletbizonyítás, illetve más típusú bizonyítás kell a természetes személy elkövető felelősségének a feltárásához.

Álláspontom szerint létrejöhet egy olyan kölcsönösen kedvező helyzet, hogy a nyomozóhatóság rendkívül gyorsan képes legyen lezárni a büntetőeljárást, míg a terhelt pedig nem csinál végig újra egy azonos tárgykörben, de más szempontból lefolytatott olyan eljárást, amelynek kimenetelével egyébként tisztában van. Hangsúlyozom, ez az eset csak akkor állhatna fent, ha más hatóság marasztaló határozatot hozott és annak büntetőjogi relevanciája is van, hiszen egy bármilyen cselekményben történő önfeljelentés nyilvánvalóan nem lehet alapja egy sikeres büntetőeljárásnak.

5. A Jszbt. és az egyezség viszonya

Egyet lehetne érteni azokkal az álláspontokkal,⁵⁶ amelyek szerint a megkötött egyezségek számarányából az intézmény jelentőségének és sikerességének szempontjából nem vonható le következtetés, hiszen azt egyfajta rejtett tartalékként alapvetően a nehezebb és összetettebb ügyek felderítésére és megoldására kell fentartani. A statisztikai számokból is az látható, hogy

⁵⁵ A közigazgatási jog és a büntetőjog kapcsolatával kapcsolatban ld. részletesebben: VARGA Zs. András: A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017., 169-172, 203., 205-208., valamint Schanda Balázs egyetemi tanár, tankszékvezető úrnak az alkotmánybírói tisztsége körében a 7/2019. (III. 22.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolását, amelyhez Varga Zs. András egyetemi tanár úr is csatlakozott.

A fentiekén túl büntetőjog és a közigazgatási jog kapcsolatát elsősorban a ne bis in idem elvének értelmezése kapcsán vizsgáló 8/2017. (IV. 18.) AB határozat, így az ahhoz Varga Zs. András tanár úr által fűzött – Schanda tanár úr által érdemben támogatott – párhuzamos indokolás.

⁵⁶ TÓTH (2022) i. m. 130.

az egyszerű ügyek konszenzuális kezelésére rendelkezésre áll a büntetővégzés kezdeményezése, vagy éppen a mértékes indítvány. Ellenben, ha nagy ügyekre koncentrálnak, amelyek időbeni elhúzódása egyébként is igényli a hatékonyságnak a növelését, rögtön szembe találjuk magunkat a jogi személyek eljárási szerepével. Elegendő csak felidézni a kriminalisztika közelmúltjának néhány nagyobb ügyét: Quaestor-ügy, Hungária értékpapír ügy, Buda-Cash ügy. De nem lehet elmenni a név nélkül maradt, de több tíz milliárd forint vagyoni hátrányt okozó monstre költségvetési csalási ügyek mellett, amelyek nem ritkán 60-70 vádlottat foglalnak magukba és nagyságrendileg hasonló számú jogi személyt is érintenek.

Nyilvánvalóan nem azokról a jogi személyekről beszélek, amelyeket kifejezetten a költségvetési csalások végrehajtására, a cégháló működtetésére hoznak létre, mint úgynevezett eldobós cégek, amelyeket kizárólag az adóminimalizáló bevallások benyújtására alkalmaznak. Ezzel szemben azokról a jogi személyekről kell szót ejteni, amelyek nagy működő tőkével, számos telephellyel és akár több száz vagy ezer alkalmazottal rendelkeznek, egyben akár a magyar gazdaság ismert és elismert szereplői. Az elmúlt évek azt mutatták meg, hogy ezek a jogi személyek közép vagy felső vezetői szinten számos esetben érintettek adóelkerülő magatartásokban, ugyanis számlagyáraktól fogadják be a fiktív költségvetési számlákat. A befogadás oka a tapasztalatok szerint alapvetően három csoportba sorolható: 1) a költségvetési csalásból származó pénz a cégen belüli készpénzes költségek fedezésére szolgál, 2) a készpénz biztosítására a cég vezetői a korrupciós láncolatban szükségessé váló jogtalan előny előteremtésére vesznek igénybe számlagyárat, 3) a harmadik eset pedig a legegyszerűbb talán, amikor a társaság vezetője vagy tulajdonosa a költségvetési számla befogadására valóban az adóoptimalizálásnak egy módjaként gondol. Megjegyzem az utóbbi eset mára a legkritikább, valószínűleg az osztalékjövdelem alacsony adóterhének köszönhetően.

Sajnálatos tapasztalat, hogy valószínűleg szinte mindegyikünk – tudatunkon kívül – vásárolt már olyan cégnél, amely költségvetési csalással volt érintett, elég, ha az élelmiszer Áfával kapcsolatos ügyekre gondolunk (pl. cukor, étolaj), vagy örömmel vásároltunk elektronikai terméket jónevű online áruházban a márkaboltban tapasztalathoz képest alacsonyabb áron. Mindebből az is következik, hogy a valóságban a gazdasági szereplők, mint jogi személyek érintettsége jóval nagyobb, mint ahogy azt a szakma vagy a társadalom feltételezi. A jogi személyek bűncselekményben való érintettségére külföldi példák is hozhatóak, hiszen például

a német hatóságok büntetőeljárást folytatnak a Volkswagen csoport vezérigazgatójával szemben a dízel botrányban való érintettsége miatt.⁵⁷

A magyar büntetőjog a jogi személy büntetőjogi felelősségének büntető kódexben való elfogadását elutasította és az uniós jogharmonizáció keretében, inkább „csak” egy kompromisszumként fogadta el a jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvényt (a továbbiakban: Jszbt.).⁵⁸ Az elmúlt 23 év azt mutatja, hogy ez a törvény bizonyosan nem váltotta be a hozzá fűződő reményeket, gyakorlatilag a jogalkotás kipipált egy feladatot, de az a büntetőjogi gondolkodás részévé nem vált. Marginális szerepét az is jól jelzi, hogy a Legfőbb Ügyészség éves beszámolójában, a statisztikai adatsorok között nem is szerepel a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedés intézménye, de őszintén megvallva, az egyetemi stúdiumok is jellemzően mellőzik vagy a periférián kezelik ezt a témát.

A gazdasági élet szereplőinek a potenciális büntetőjogi veszélyekről tartott konferenciákon jellemzően nagy meglepetést okoz a jogi személyekkel szembeni intézkedések alkalmazhatósága, ugyanis a személyes büntetőjogi felelősség kérdése része az üzleti gondolkodás kultúrájának, de a jogi személy érintettsége nem merül fel. Kifejezetten nyitott gondolkodásúnak kell lenni ahhoz, hogy a büntetőjogi felelősség kérdését összekössük az úgynevezett közigazgatási büntetőjogba tartozó eszközökkel, így különösen a Gazdasági Versenyhivatal vagy a Magyar Nemzeti Bank által folytatott eljárásokra gondolva. Az ezekhez kapcsolódó rajtaütések és az ezután lefolytatott versenyhatósági vagy piacfelügyeleti eljárások ugyanakkor sok esetben torkollanak büntetőeljárás kezdeményezésébe immár nemcsak a természetes személy büntetőjogi felelősségét, hanem a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedés alkalmazásának lehetőségét is felvetve. Ügyvédi tapasztalatom az, hogy a közigazgatási eljárásokban alkalmazott szankció tekintetében a társaságok vezetői azt az attitűdöt tanúsítják, hogy a bírságot majd a cég kifizeti, az átlagember ezeket az eljárásokat nem tekinti rendkívülinek, illetve azokat a piaci versenytársak is hasonlóan elszenvedhetik. Érdemes

⁵⁷ Ld. KIFFER Anna: Bíróság elé áll a volt Volkswagen igazgató. *Economx*, 2024. szeptember 10. <https://www.economx.hu/kulfold/volkswagen-vezerigazgato-teszt-csalas.795678.html>

⁵⁸ A jogi személyek potenciális büntetőjogi felelősségének elméleti értelmezése és vizsgálata kapcsán Cavanagh szerint alapvetően két nézőpont alakult ki. Az egyik szerint, amelyet „nominalista” megközelítésnek nevezett el, a jogi személy büntetőjogi felelőssége korlátozott, így az a társasághoz kapcsolódó természetes személy elkövető magatartásához és individuális felelősségéhez kötött. A másik, „realistának” nevezett irányzat lényegében ezen egyénhez kötöttség megtörését és a jogi személy büntetőjogi felelősségének a természetes személy elkövetőtől történő függetlenítését, így kvázi önálló felelősséggel történő felruházását szorgalmazza. Ld. Neil CAVANAGH: Corporate Criminal Liability: An Assessment of the Models of Fault. *The Journal of Criminal Law*, vol. 75., no. 5. (2011) 414–440.

megnézni, a jogi személyek hitel struktúrájában szereplő banki hitel szerződések szövegezését, amelyek nem fenyegetnek azonnali felmondással közigazgatási hatóság eljárás, illetve az abban való marasztalás esetén. Ezzel szemben a büntetőeljárás pusztán tényének a cégkivonaton való megjelenése már önmagában a szerződés rendkívüli felmondásához vezethet és sok esetben vezet is a banki gyakorlatban. Nem nehéz belátni, hogy egy olyan jogi személy esetén, amely alkalmasint több milliárd forint értékű hitelstruktúrával rendelkezik, ezen hitelszerződések azonnali megszűnése gyakorlatilag a gazdasági társaság hirtelen fizetési képtelenségét, ezáltal működésének ellehetetlenülését eredményezi.

A fentiekből az következik, hogy a jogi személyeknek a létezésük megőrzése érdekében elemi érdekük az, hogy a lehetőségekhez mérten keressék a büntetőeljárás konszenzusnak a lehetőségét, és elsődleges prioritássá válik a cég megmentése, nem csupán vezetőjének támogatása a büntetőeljárásban. Példával illusztrálva az említett magatartást: a hajnali órákban a nagy élelmiszer forgalmazó cég ügyvezető igazgatójánál a NAV Bűnügyi Főigazgatósága kutatás tart, majd a vezetőt költségvetési csalás elkövetése miatt meggyanúsítja. A jogi személy hazai és külföldi vezetése rögtön reagál és igyekszik felmérni a céget érintő lehetséges hatásokat. Tekintettel arra, hogy a kezdeti szakaszban nehezen értelmezhető, hogy mi lesz az eljárásnak a kimenetele, a cég szinte minden esetben támogatja a gyanúsítottat a védekezés kialakításában, finanszírozásában. Kicsit később azt is felméri, hogy a cégnek alapvető érdeke az, hogy vezetőjénél a büntetőjogi felelősség ne kerüljön megállapításra, hiszen az visszahat a cég külső megítélésére és a büntetőeljárásban való szerepére.

A versenyjogban jól ismert és a jogi személyek által is elfogadott és egyre tudatosabban alkalmazott engedékenységi elv az, amely a versenyhatóság által elindított eljárásokban ösztönzi a jogi személyt, hogy értékel előzetes értékelése szerint megállapítsa, hogy a hatósági vizsgálat minden bizonnyal eredményre vezet, emiatt pedig együttműködést tanúsítson az eljárás során. Immár a büntetőeljárásban is hasonló a helyzet, és keresik azokat a konszenzuális lehetőségeket, amelyeken keresztül minimalizálni lehet a cég veszteségeit. Minél alaposabb a felderítés, illetve minél alaposabban felmérhető az, hogy a cég vezetője milyen szerepet játszott a bűncselekmény elkövetésében, annál inkább kalkulálható a jövőbeni veszteség / kitettség mértéke. Amennyiben ez magas, szinte biztos, hogy a cég és a meggyanúsított vezetője az egyezség irányába fog mozdulni. A cég ekkor ígéretet tesz arra, hogy vezetőjének védelmét biztosítja és igyekszik helytállni az okozott vagyoni hátrány vagy kár megtérítése érdekében. Amennyiben ugyanezt a szituációt a gyanúsított oldaláról vizsgáljuk, bizonyosan igyekszik

elérni azt, hogy a cég mellette álljon és az okozott vagyoni hátrányt – amely az egyezségkötés esszenciális feltétele – a jogi személy térítse meg.

Egy olyan helyzet kialakulását láthatjuk tehát, ahol mindkét fél elemi érdeke az, hogy a konszenzuális eljárás, az egyezség, minél előbb sikeres megállapodással záruljon, a lehető legkisebb hatást gyakorolva a jogi személyre. A képlethez azt is hozzá kell tenni, hogy sok esetben, így a jelen példában is a bűncselekményből származó haszon nem a magánszemélynél realizálódott, hanem az a jogi személynél jelent meg.

Ezzel elérkeztünk a jelen tanulmány egyik legfontosabb pontjához, hiszen a kérdés az, hogy a jogi személy mennyiben lehet részese az egyezség megkötésének? Amennyiben a rövid válaszra vagyunk kíváncsiak, akkor az kiábrándító lesz, ugyanis nemleges. Ezzel szemben vizsgáljuk meg, hogy miért zárja ki az eljárási rendszerünk a jogi személyt az egyezségkötési procedúrából, még akkor is, a korábbi legfőbb ügyész helyettesi körlevél⁵⁹ szerint az eljárás a vagyoni hátrány megtérítésére is irányul.

A költségvetési csalás tipikusan az a cselekmény, amelyben a büntetőjogi igény mellett talán a leghangsúlyosabban jelenik meg az állam felé okozott vagyoni hátrány megtérítésének célja. Ezt két jogszabályhely is alátámasztja, egyfelől a Btk. 396. § (8) bekezdése, illetve a Be. 411. § (1) bekezdés e) pontja. Előbbi lehetővé teszi, hogy az okozott vagyoni hátrány vádiratig történő megtérítése esetén a büntetés korlátlanul enyhíthető legyen, utóbbi pedig kifejezetten rögzíti, hogy az egyezség tartalmazhatja a terhelt kötelezettségvállalását. Az egyezség intézményéhez fűzött kommentár kifejezetten hangsúlyozza azt, hogy a bűncselekménnyel okozott kár és vagyoni hátrány megtérítése, a sértetti reparáció a jogalkotói szándék prioritásai közé tartozik.⁶⁰ Még ha az állam nem is tekinthető a szó klasszikus értelmében vett sértettnek – ahogyan ezt a költségvetési csalás kapcsán a Kúria kimondta –, mégis az állam abban érdekelt vádhatósága útján, hogy minél nagyobb megtérülést sikerüljön elérni a büntetőeljárás során.

A két törvényhely egybevetéséből jól látható, hogy az anyagi és eljárási szabályaink mennyire a természetes személy büntetőjogi felelősségére alapoznak, hiszen a Btk. az elkövető általi megtérítésről beszél, míg az eljárási törvény a terhelttel kötött egyezségben foglalt kötelezettség vállalásáról. Szó sincsen tehát arról, hogy a jogi személy bármilyen módon és mértékben részese lehetne akár anyagi jogi, akár pedig eljárásjogi értelemben az egyezségnek.

⁵⁹ A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V. 31.) LÜ h. körlevele.

⁶⁰ Ld. POLT (2018) i. m. 800.

Sajnálatosan ezt a megközelítést erősíti a Jszbt. 25/C § (1) bekezdésének azon kitétele, amely szerint a jogi személlyel szemben alkalmazott intézkedés nem képezheti az egyezség tárgyát. Ezzel a jogalkotó formálisan kizárta a jogi személyt az egyezségben való részvételből.

Térjünk vissza a gyakorlati példákhoz, ahol a terhelt és a jogi személy is érdekelt az egyezség megkötésében. Ezen közös érdekeltségre való tekintettel a terhet védője kezdeményezni fogja az egyezség megkötését, ami abban az esetben, ha a jogi személy valóban csak számla befogadó volt és ezáltal a költségvetési csalás jellemzően bünszervezeti részében nem vett részt, úgy az ügyészség a kezdeményezést pozitívan fogja fogadni. Számtalan esetben hangzott el vezető ügyész részéről az az álláspont, hogy az egyezségi megállapodás feltétele természetesen az egyezségnek megfelelő és ahhoz arányosan igazodó büntetés kiszabása, de az egyezség sikere azon áll vagy bukik, hogy a vagyoni hátrány megtérítésére sor kerül-e vagy sem. Az okozott vagyoni hátrány ezekben az esetekben több száz millió vagy akár egy milliárd forint is lehet, ezáltal nehezen képzelhető el, hogy ezt az összeget a terhelt, mint természetes személy tudja teljesíteni, különösen akkor, ha a vagyoni hátrány előnyként a jogi személynél „realizálódott”. Ezen a ponton két megoldás lehetséges, amennyiben sikeres egyezséget akarunk kötni:

- (1) A természetes személy, így a terhelt fizeti be az okozott vagyoni hátrányt, ami a gyakorlatban lényegében lehetetlen és kivitelezhetetlen is. Adódik ugyanis a kérdés, hogy mégis milyen módon kerül ez a hatalmas összeg a jogi személytől a természetes személyhez? A válasz az adójogban keresendő, hiszen a természetes személy csak jövedelemként kaphatja meg a jogi személytől a fenti összeget, amely további adókötelezettséget von maga után, ezáltal jelentősen megdrágítja, szinte megduplázza a térítés összegét. Az összeg tehát „csak úgy” kerülhet a természetes személyhez – jövedelemadó megfizetési kötelezettség keletkezése nélkül –, hogy az egyezség érdekében történő térítés önmagában újabb bűncselekményt eredményez. Ez nyilvánvalóan nem elfogadható sem a terhelt és védője részéről, sem pedig az ügyészség nem asszisztálhat bűncselekmény elkövetéséhez.
- (2) A másik lehetőség az, hogy az ügyészség kész megkötni azt a kompromisszumot, hogy elfogadja a jogi személy részéről megvalósuló térítést és ennek módját is az egyezségi megállapodásba foglalja. Biztosan állíthatom, hogy a gyakorlat ez utóbbi megoldást választotta a praktikum végett, annak ellenére, hogy az valójában *contra legem* megoldás.

Nyilvánvaló, hogy a jogi személy a fenti együttműködést annak érdekében vállalta, hogy mentesülni tudjon a számára előírányzott intézkedésektől. A Jszt. hivatkozott szabályai alapján azonban azzal kell számolni, hogy az ügyészség „jóindulatán” múlik majd az, hogy ezeknek az alkalmazásától valóban eltekintenek-e. Érzékelhető, hogy ezen a ponton olyan vállalást kell tenni a vádhatóságnak, amelyre konkrét jogi felhatalmazással nem rendelkezik. Amit tehet az ügyészség, az egyfajta szemet hunyás a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedés alkalmazása felett. Hogyan várhatjuk el azonban azt az ügyészségtől, hogy ne alkalmazzon olyan jogintézményt, amelyre az officialitás elve alapján kötelezettsége lenne, még ha a körlevél lehetővé teszi a különös méltányolást érdemlő esetben a mellőzését.

A BH 2022.204.⁶¹ számon közzétett eseti döntés is arról szól, hogy a vesztegetés elfogadása miatt indult eljárásban, a jogi személy képviselőjeként eljáró terheltek egyezséget kötöttek az ügyészséggel. Az egyezségnek nem volt része a jogi személlyel szembeni intézkedés elmaradása tekintettel arra, hogy annak alkalmazása a nyomozás során fel sem merült, a nyomozás során a jogi személy nem is lett az eljárásba bevonva. Az azonban tudott volt, hogy a terheltek által vállalt pénzbírság kötelezettségek biztosítása ténylegesen a jogi személy által történt. Gyakorlatilag derült égből villámcsapás volt az, hogy utóbb a vádirat benyújtását követően, az előkészítő ülés előtt az ügyészség indítványozta a jogi személlyel szembeni intézkedést, azon belül pénzbírság alkalmazását. Az elsőfokon, majd másodfokon eljáró bíróságok azonban úgy ítélték meg, hogy az indítványt el kell utasítani, tekintettel arra, hogy az nem volt a vád része. Az ügyészség a jogerős döntést felülvizsgálattal támadta meg, amelyet a Kúria megalapozottnak talált. Ezen a ponton jegyzem meg, hogy a terheltek és védőik⁶² megdöbbenek, amikor ezzel az indítvánnyal szembesültek, mert erről előzetesen nem kaptak tájékoztatást, míg a jogi személy nem is rendelkezett addig jogi képviselővel, ahogyan a nyomozati szakaszban sem. A bíróság egyébként az egyezséget mindhárom vádlott vonatkozásában elfogadta, így az elsőfokon jogerőssé vált.

⁶¹ Ld. BH 2022.8.204 „I. A vádirat benyújtását követően, de a vádirati tényállásra alapítottan - valójában a Be. 26. § (1) bekezdése alapján - indítványozott jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedést a bíróságnak érdemben el kell bírálnia akkor is, ha nem tart tárgyalást, és abban az esetben is, ha - bármilyen okból - tárgyalást tart, de a tárgyalás eredményéhez képest a vádirati tényállás módosítása nem szükséges [2001. évi CIV. törvény (Jszt.) 13. § (1) bek., 17. § (2) bek., 7. § (2) bek.]. II. A vád tárgyát képező bűncselekmény és a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazhatóságát alátámasztó körülmények pontos leírásának feltétele garanciális jelentőségű, hiszen a jogi személy egyértelmű azonosításának követelményével együtt tartalmában megfeleltethető a Be. 6. § (3) bekezdésében rögzített alapvető rendelkezésnek, miként a Jszt. 13. § (2) bekezdésében írt további tartalmi elemnek [Jszt. 13. § (2) bek. a), b), c) pont, 2. § (1), (2) bek.]”

⁶² A tanulmány szerzője az egyezség kezdeményezője és az I. r. vádlott védője volt.

A jogi személy képviselője a felülvizsgálati eljárásban azzal érvelt, hogy a vád benyújtását követően a jogi személlyel szemben intézkedés kiszabására vonatkozó indítvány külön nem nyújtható be, a vád egységessége folytán arra legkésőbb a vádirat benyújtásával egyidejűleg lett volna lehetséges. Ez lényegében az első-, és másodfokú bíróság jogi álláspontjával volt azonos. A Kúria más megközelítésből értelmezte a kérdést, nevezetesen, szükséges-e a vádmódosítás ilyen esetben, vagy elegendő-e, amennyiben a jogi személlyel szembeni indítvány a vádtól elkülönülve érkezik a bíróságra. A Kúria álláspontja az volt, hogy olyan esetben, ha a jogi személy szerepe és érintettsége a vádiratban beazonosítható, úgy az ügyészségnek lehetősége van a vádirat módosítása nélkül a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványt tennie.

A Kúria döntése azt erősíti, hogy a jogi személy a magyar büntető jogi gondolkodásban nem elkövető, nem terhelt, hanem periférián mozgó járulékos szereplője az eljárásnak. Ezzel szemben, ha belegondolunk, akkor a fentiekben olyan helyzet állt elő, hogy a nyomozás során meg nem szólított, képviselővel nem rendelkező, így szükségszerűen védekezést előadni sem tudó jogi személy az eljárásban csak a vádirat benyújtását követően – vagyis akkor, amikor azt hinnénk, hogy a tényállás és a felek is már rögzültek –, egy utólagosan benyújtott indítvánnyal mégiscsak kvázi „vádlottá” válik. Ez a formula, a természetes személy elkövető esetében egyszerűen lehetetlen lenne, hiszen nem válhat valaki úgy közvadas eljárásban vádlottá, hogy a nyomozás során a gyanúsítása nem történt meg, a terhelti védekezéshez kapcsolódó jogokat semmilyen körben és mértékben nem biztosították számára, illetve azokat ténylegesen nem gyakorolhatta.

Álláspontom szerint ez a kúriai döntés két feltételezést erősített meg: a jogi személy az eljárásban járulékos szereplő, akinek a védekezéshez való joga erősen korlátozott és nagy mértékben osztja a természetes személy vádlott jogi sorsát, anélkül, hogy hasonló garanciák illetnék meg. A másik pedig annak az állandó veszélye, hogy még konszenzus esetén is a jogi személy szankcionálható lehet, annak ellenére, hogy adott esetben az egyezség megkötésének éppen ő volt a legfőbb katalizátora.

Úgy vélem, hogy az elméleti példa és a hivatkozott BH-ban szereplő döntés esete is azt támasztja alá, hogy a Jsztb. és a konszenzuális eljárások viszonyát haladéktalanul rendezni kell. A rendezésnek pedig egytelen módja van: a jogalkotás útján történő hibajavítás. Meggyőződésem, hogy sem a vádhatóság, sem a védelem számára nem kielégítő a jelenlegi

helyzet, hiszen magába foglalja a konfliktus lehetőségét, az ügyészséget pedig kényelmetlen helyzetben hagyja. Úgy vélem, hogy egy eljárási rendszernek nem lehet olyan része, amely a „gentleman agreement”-re épül.

Álláspontom szerint változtatni kell a jogi személy szankcionálhatóságára vonatkozó rendelkezéseken és az egyezség részletszabályain is egyaránt. Olyan szabályozásban kell gondolkodni, amely bevonja a jogi személyt az egyezségkötési folyamatba, megnyilvánulási lehetőséget biztosít számára és így részesévé teheti a konszenzuális eljárásnak. Felmerül az a kérdés, hogy a terhelt és a jogi személy hogyan szerepelhetnek egyidejűleg az eljárásban. Előfordulhat ugyanis, ahogyan a versenyhatósági eljárásokban látható, hogy a cég vezetője és a jogi személy között érdekellentét, konfliktus alakul ki a felelősségvállalás kérdésében. Nem nehéz belátni, hogy egy tagadó terhelt esetén hiába szeretne a jogi személy egyezsége lépni, önmaga ezt nem kezdeményezheti. Kérdés az, hogy ez megengedhetővé válhat-e a jelenlegi eljárási rendszerünkben. Véleményem szerint ilyen mértékű változásra nincsen felkészülve a magyar eljárási rendszer, hiszen ez azt jelentené, hogy a jogi személyt terhelti jogokkal kellene felruházni és önálló gyanúsított, majd vádlotti szerepet kellene neki adni, háttérbe szorítva a természetes személy gyanúsítottat az eljárásban. Ezt a lehetőséget tehát kizárom, olyan eset tehát nem képzelhető el, hogy a jogi személy önmaga, önállóan lépjen egyezsége az érintett terhelt akarata ellenére.

A másik irány azonban igenis elképzelhető és a gyakorlatban ez szokott előfordulni. Ebben az esetben a terhelt kifejezett akarata az, hogy a jogi személy is részt tudjon vállalni az egyezség teljesítésében, közöttük az érdekkonfliktus erre tekintettel fel sem merül. Magam részéről olyan jogszabály módosítást tudok elképzelni, amelyben a jogi személy a terhelt kezdeményezése folytán, az alapján és ahhoz kötötten tudna részt venni az egyezségben, ugyanakkor megfordítva a helyzetet, a társaság nem lehetne akadálya sem az egyezség megkötésének a terhelt és az ügyészség között. Bizonyosan az egyezség kezdeményezésének a terheltnél, illetve a védőnél kell maradnia, ezáltal a jogi személynek önálló kezdeményező szerepe nem lenne. A terhelt és a védő különleges és védett kapcsolatának megőrzése érdekében az sem engedhető meg, hogy a terhelt védője és a jogi személy képviselője azonos ügyvéd legyen. A jogi személy szerepének az egyezségben arra kell korlátozódni, hogy az okozott sérelem megtérítésében kötelezettséget tudjon vállalni, melynek ellentételezéseként az egyezség kiterjedhet a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedés nemében és mértékben, vagy akár annak elmaradásában való megállapodásra is. Azt is rendezni szükséges, hogy a terhelttel való egyezség megkötésének

hiányában, a jogi személy önmagában nem tarthatja fenn az egyezséget; ilyen értelemben szerepe járulékos marad. Ezen felül a későbbiekben még külön kívánok szót ejteni az intézkedésekről.

Mindezek alapján a Jszbt. 25/C §-át⁶³ a következők szerint lenne célszerű módosítani:

25/C. § (1) A Be. LXV. Fejezete szerinti egyezség megkötésének önmagában nem akadálya, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján adat merült fel arra, hogy a büntetőeljárás során jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye. Amennyiben az egyezséget kezdeményező terhelt a 2. § (1) bekezdése szerinti személy és kezdeményezi, hogy a jogi személy a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány megtérítésében vagy más sérelem jóvátételében vegyen részt, úgy az ügyészség – amennyiben az egyezség lehetőségét nem zárja ki – a jogi személyt egyidejűleg értesíti az egyezség megkötésének lehetőségéről.

(1a) Az egyezség megkötésére irányuló eljárásban a jogi személy érdekében eljáró ügyvéd részvétele kötelező, aki nem lehet azonos a terhelt védőjével. Amennyiben a terhelt az egyezséget nem köti meg, úgy a jogi személy önállóan egyezség megkötésére nem jogosult.

(1b) Amennyiben az ügyészség a terhelttel egyezséget köt, úgy az egyezség tartalma kiterjed a jogi személy kötelezettségvállalására és a vele szemben alkalmazott intézkedésre.

A fenti változtatásokkal biztosítható lenne az, hogy azonos érdekek mentén a terhelt és a jogi személy együttesen vegyenek részt az egyezség megkötésére irányuló eljárásban, egyidejűleg

⁶³ Ld. Jszbt. 25/C. § (1) A Be. LXV. Fejezete szerinti egyezség megkötésének önmagában nem akadálya, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján adat merült fel arra, hogy a büntetőeljárás során jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, de a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedés nem képezheti az egyezség tárgyát.

(2) Ha a Be. XCIX. Fejezete szerint folytatott bírósági eljárásban a vádirat előterjesztése után a bíróság azon vádlott vonatkozásában tagadja meg az egyezség jóváhagyását, akire tekintettel az ügyészség a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazására tett indítványt, akkor a bíróság rendelkezése kiterjed az eljárás jogi személlyel kapcsolatos részére is.

(3) Ha a bíróság - azon vádlott vonatkozásában, akire tekintettel az ügyészség a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazására tett indítványt - jóváhagyja az egyezséget, akkor az ügy előkészítő ülésen történő befejezésének önmagában nem akadálya, hogy az ügyészség a vádiratban a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását indítványozta.

(4) Ha az eljárás jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazására irányuló része az előkészítő ülésen nem intézhető el, a bíróság a vádról - a 2. §-ban meghatározott bűncselekményt érintően jóváhagyott egyezség vonatkozásában a Be. 736. § (2)-(5) bekezdésében meghatározott korlátok között - egységesen, tárgyalás alapján határoz.

az ügyész pedig a jogszabályi felhatalmazás alapján foglalhatja a megállapodásba a jogi személlyel szembeni intézkedést, de legfőképp a jogi személy kötelezettségvállalását.

A jogi személyt érintő másik probléma, amely alkalmazási rendellenességeket mutat, az a Jszbt. 12. §-át érinti.⁶⁴ Jelenleg nem állapítható meg, hogy milyen mérlegelés alapján, de a nyomozóhatóság, illetve az ügyészség esetenként értesíti a jogi személy eljárásban történő bevonásáról a cégbíróságot, amely az eljárás tényét a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) 26. § (1) bekezdés k) pontja alapján a cégjegyzékben feltünteti. A Jszbt. kijelentő módot használ, így értelmezhetjük úgy, hogy az ügyészség részéről a cégbíróság felé történő értesítés kötelező, azonban ezt az értelmezést a jelenlegi gyakorlat bizonyosan nem tükrözi vissza, az alkalmazás esetleges és semmi esetre sem kiszámítható. Ráadásul az értesítés valójában nem arról szól, hogy a jogi személy az eljárásban szerepel, hanem arról, hogy vele szemben fennáll az intézkedés alkalmazásának a lehetősége. Habár a Ctv. vonatkozó rendelkezése a hitelezők védelméről szól, teljes mértékben ellentétes az ártatlanság vélelmével. Meggyőződésem szerint a jogszabály kiindulópontja téves és rendkívül káros. Alapvetés, hogy a gyanúsítottat megilleti az ártatlanság vélelme, ehhez kapcsolódik az is, hogy a gyanúsítottat a jogerős elítéléséig büntetlennek kell tekinteni, személyiségi jogait tiszteletben kell tartani. Az EJEB gyakorlata is ehhez igazodik amikor a gyanúsítottakról készült híradások kép-, és hanganyagával kapcsolatos ügyekben döntést hozott.⁶⁵

⁶⁴ Ld. Jszbt. 12. § (1) Ha a feljelentés alapján vagy a nyomozás során adat merül fel arra, hogy a büntetőeljárás során jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazásának lehet helye, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a nyomozást kiterjeszti az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény és a jogi személy kapcsolatának felderítésére. Ha a nyomozás kiterjesztéséről a nyomozó hatóság döntött, erről három munkanapon belül tájékoztatja az ügyészséget.

(2) Ha a nyomozó hatóság az eljárása során megállapítja, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény vonatkozásában fennállnak a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések 2. § szerinti feltételei - az ügyészség egyidejű tájékoztatása mellett - nyolc napon belül értesíti a jogi személyt. Az értesítésben arra is fel kell hívni a jogi személy figyelmét, hogy ha nem hatalmaz meg jogi személy érdekében eljáró ügyvédet, akkor az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság rendel ki jogi személy érdekében eljáró ügyvédet.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott értesítést követően a döntést hozó nyomozó hatóság vagy ügyészség nyolc napon belül értesíti a jogi személyt és a jogi személy érdekében eljáró ügyvédet

a) arról, ha azt állapítja meg, hogy a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések 2. § szerinti feltételei már nem állnak fenn,

b) az eljárás felfüggesztéséről, megszüntetéséről, folytatásáról, illetve ha az eljárás megszüntetése, vagy felfüggesztése mellett, a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását indítványozta, illetve c) a jogi személlyel szemben alkalmazott zár alá vétel elrendeléséről és annak feloldásáról.

(4) A (2) és (3) bekezdésben meghatározott eseményekről értesíteni kell a jogi személyt nyilvántartó bíróságot, valamint a jogi személy felett törvényességi, illetve szakmai felügyeletet gyakorló szervet is, amennyiben ez nem azonos a jogi személyt nyilvántartó bírósággal.

⁶⁵ Ld. példaként: Flux v. Moldova, no. 22824/04, 2008. július 29-i ítélet, A. v. Norvégia, no. 28070/06., 2009. április 9-i ítélet, Bodrozic és Vujin v. Szerbia, no. 38435/05., 2009. június 23-i ítélet.

Nehéz valós indokot találni arra, hogy a jogi személy esetében másképpen járjunk el. A jelenlegi szabályozás mellett ugyanis önmagában az eljárás ténye a cégkivonaton megjelenik, amely a fentiekben említettek alapján azonnal maga után vonja pl. cég hitelszerződéseinek a megszüntetését. Gyakorlatilag ezzel olyan szankciót alkalmazva már a nyomozati szakaszban, amely indokolatlan és amelynek mértéke összehasonlíthatatlanul nagyobb lehet a később alkalmazott pénzbírságnál. Lényegében olyan helyzetbe hozhatja a jogi személyt, hogy ellehetetlenülése folytán a többéves eljárás végét már nem is tudja megvárni. A természetes személy gyanúsított esetében nem ismerünk olyan okot és lehetőséget, amely önmagában az eljárás tényét közhiteles formában nyilvánosságra hozná úgy, hogy ez mindenki számára megismerhető legyen. Nem állná ki a jogállamiság próbáját egy olyan szabályozás, amely a gyanúsítottakról adna tájékoztatást függetlenül attól, hogy velük szemben az eljárás folytatódik vagy éppen megszüntetésre kerül. Meggyőződésem, hogy ennek a szabályozásnak a jelenlegi formája nem felel meg a jogállami büntetőjog követelményeinek. Azt természetesen nem vitatom, hogy súlyosabb intézkedés tényleges alkalmazása esetén annak tényét fel kell tüntetni a cégnyilvántartásban, de ez a tevékenység korlátozására vagy a jogi személy megszüntetése esetében lehet csak indokolt. Figyelemmel arra, hogy a pénzbírság akár csekély mértékű is lehet, így ennek az intézkedésnek a feltüntetése indokolatlan. Ezzel szemben megismétlem, hogy már önmagában a bejegyzés ténye egy cég életében olyan hatásokat generálhat, amelyek további működésére katasztrofális következményekkel járhat, ezzel munkahelyeket és családok életét veszélyeztetve.

6. Védői megfontolások, problémák

Nem titkolhatom el, hogy az egyezséggel kapcsolatos tapasztalataim nemcsak a jogalkotás folyamatából erednek, hanem gyakorló védői munkámból. Az egyezés megkötésére irányuló eljárásoknak van egy „láthatatlan” része, amiről nem szólnak a tankönyvek és nem ír róla törvény sem. Ez az, ami a védő és ügyfele közötti beszélgetés tárgya a védői titokkörben: a történeti feltárás, a szembesülés az anyagi jogi minősítéssel, a lehetséges védelmi stratégiák megtárgyalása, illetve kiválasztása. Éppen a védői titokkör jellege folytán külső szemlélő ezen összetett folyamatba nem láthat bele, azonban a következőkben a konkrét ügyek megjelölése nélkül mégis megpróbálom feltárni ezt a titokzatosságot, éppen azért, hogy érthető legyen milyen logika vezérli a védőt a stratégia kialakításakor.

A Magyar Jogászegylet 2022-ben tartott vándorgyűlésén tartott előadásomban megosztottam azt az elméletemet, hogy az egyezség megkötésére irányuló eljárás a „jelzőlámpa elvvel” írható le, miszerint a közlekedési jelzőlámpa három színe alapján, három különböző szakaszra bontható az egyezségi eljárás. A piros lámpa az a szakasz, amikor a gyanúsítás megtörténik és az ügyfél felkeresi a védőjét annak érdekében, hogy a megfelelő védekezési stratégiát megtalálja. Ez a szakasz kizárólag a védő és a terhelt között zajlik, külvilág felé csak akkor nyilvánul meg, amikor a védő az együttes döntés alapján rövid úton vagy írásban a kezdeményezést az ügyészség felé benyújtja.

A sárga jelzéssel az az időszak jellemezhető, amikor a törvény megengedő szabálya folytán a védő és az ügyészség a kezdeményezés alapján egyeztetést folytat, jellemzően a terhelt jelenléte nélkül. Utóbbinak azért van jelentősége, mert ideális esetben olyan szakmai beszélgetés folytatódhat le, amelynek dinamikáját és tartalmát a szó jó értelmében vett laikus nem érti vagy éppenséggel megijeszti. Védőként teljes mértékben támogatom ezt a megközelítést, hasonlóan ahhoz, ahogyan a vendéget sem invitáljuk az étterem konyhájába a rendelés leadása után. Nyilvánvaló, hogy ha ugyanezen szakaszban az egyeztetés sikeres, úgy be kell vonni a terheltet, hiszen ő az, aki vallomásával a beismerést és az információt szolgáltatni fogja, de ekkor még lehetséges, hogy az egyeztetés sikertelen marad. Ennek több oka is lehet: nem elfogadható az ügyészség által felajánlott szankció, az ügyfél részéről történő beismerés nem teljeskörű vagy az az alacsonyabb szankció eléréséhez nem tud kellő mértékű információt szolgáltatni.

A harmadik stádium lesz a zöld jelzés, amikor ideálisan létrejön az a közös halmaz, ami a védelem és az ügyészség számára is elfogadható és az egyezségi megállapodás megköthető.

A legkritikusabb időszaknak tehát a piros jelzés tekinthető, hiszen ekkor kell eldönteni, hogy egyáltalán rá lehet-e lépni a kezdeményezés útjára. Hiába formális garancia, hogy az egyezség hiányában az ahhoz vezető folyamat mindegyik eleme titokban marad, az emberi szubjektum végső soron nem zárható ki. Mindezek okán rendkívül felelős döntés az, hogy a védő a kezdeményezést megküldi-e vagy sem, hiszen ezzel azt üzeni az ügyészség felé, hogy ügyfele megfontolta a beismerés lehetőségét.

Mit kell tenni a védőnek, ahhoz, hogy ezt a felelősségteljes lépést biztonsággal meg tudja tenni? Meggyőződésem szerint két pillére van ennek: egyfelől az ügyfél irányába történő teljeskörű és

transzparens tájékoztatás, másfelől az ügyfél valós együttműködésének az elérése. Sajnálatos, hogy vannak olyan régen rögzült védői álláspontok, miszerint a gyanúsítást követően elég hallgatni, hiszen az érdemi dolgok úgyis a tárgyalóteremben fognak megtörténni. Úgy gondolom, hogy ez az álláspont korábban sem volt helyes, de 2018 óta egészen biztosan helytelen. Az eljárási törvény koncepcionálisan változott meg, megnyitva a konszenzuális eljárások eldöntésének a lehetőségét és felelősségét. Nyilván nagyon egyszerű védőként hallgatásra rábírn az ügyfelet, hiszen egyszerű és biztonságos megoldásnak tűnik, de legfőképp nem igényel valódi munkát. Vallomásmegtagadáshoz ugyanis nem kell megismerni az ügyet, az ügyfelet. Nem kell megküzdeni az ügyfél önvédelmi reakcióival, azzal a teljesen természetes magatartással, hogy megpróbálja saját magát igazolni, felelősségét saját maga számára is csökkenteni. Ahhoz azonban, hogy a védő felelősségteljes döntést tudjon hozni a kezdeményezéshez, ismernie kell minden körülményt, minden apró részletet, amely meghatározó lehet a tényállás megállapításakor. Fel kell ismernie, hogy a tárgyi bizonyítékokon túl melyek azok az apró részletek, amelyek a tényállás életszerűségét alkotják, ha úgy tetszik, ismernie kell a „teakonyhai” beszélgetéseket, pletykákat-szóbeszédet is. Ezek feltárása rendkívül sok időt és energiát igényel, ugyanis az ügyfél csak akkor fog megnyílni igazán, ha elhiszi, hogy biztonságban van és érdekeit kellő szakmai tudás képviseli.

Ezért van az, hogy amikor a védő és az ügyész a kezdeményezést követően az egyeztetésbe belekezd, akkor a védő mögött már nagyon sok tudás és tapasztalat halmozódott fel az ügygel és az ügyféllel kapcsolatban. Ezért is tartom nagyon károsnak azt a megoldást, ha a kezdeményezésre az ügyészség az időelőttiségre hivatkozva elutasítással válaszol. Valójában nem méri fel, hogy milyen információhalmaz áll rendelkezésre, amelyet ezzel a döntésével meg sem kíván hallgatni. Amennyiben az ügyész csak bizonytalan, úgy mindenképpen érdemes legalább a védővel egyeztetnie, hiszen csak így fogja tudni eldönteni, hogy az ügy szempontjából előnyös vagy neutrális a kezdeményezés.

A most említett kérdéskör szoros összefüggésben van a hatékony védelem elvével is. Nem sokan szoktak megemlékezni róla, de az eljárási törvény nagy lépést tett előre a hatékony védelem alapvető szinten történő megjelenítésével.⁶⁶ Ez egy nagyon sokrétű fogalom, ahogyan azt a kapcsolódó szakirodalom is illusztris módon demonstrálja, így ennek teljes spektrumát nem szeretném kibontani. A konszenzuális eljárásokkal összefüggésben azonban a hatékony

⁶⁶Ld. Be. 3. § (1) bekezdés: A terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez.

védelem jelenti a tényállás feltárásának, megismerésének a kötelezettségét, illetve jelenti az ügyfél teljeskörű tájékoztatását arra vonatkozóan, hogy milyen lehetőségei vannak és ezek milyen konzekvenciákkal járnak. Az ügyfelet abba a helyzetbe kell hozni, hogy dönteni tudjon arról, hogy a hallgatáshoz való jog és a teljes beismerés végletei között melyik utat választja. Ehhez a védő támaszt és iránymutatást tud adni, de ez mégis az ügyfél saját döntése kell, hogy legyen. A döntés súlyának érzékeltetése érdekében ki kell emelni, hogy egy rossz kezdeményezés esetén az ügyfél alappal érezheti azt, hogy a kezdeményezéssel a tagadásának a lehetőségét is elveszítette, ugyanakkor az egyezség megkötésének hiányában a beismerés lehetőségének előnyét már nem élvezi. Abban az esetben kerülhető el a védő és az ügyfél közötti konfliktus kockázata, ha már a piros szakaszban megtörtént az ügyfél részletes tájékoztatása, beleértve az időelóttiság kockázatait is és ezeket a kapcsolódó ügyvédi tényvázlat is tartalmazza. Ezt nagyon könnyű leírni, de valójában a védőnek át kell segítenie azon a folyamaton az ügyfelét, hogy mindezt megértse és hajlandó legyen arra, hogy döntést hozzon, majd ezért a döntésért vállalja is a saját felelősségét. Tapasztalatból mondhatom, hogy minden ügyfél elbizonytalanodik, amikor eljön az a pillanat, hogy az ügyész vagy a nyomozó hatóság előtt a beismerő vallomását meg kell tennie. Érdekes és érdemes lenne pszichológiai vizsgálatokat folytatni a jelenségről, de védőként csak azt érzékeljük, hogy ekkor lépi át az önmentés küszöbét az ügyfél és szembesül igazán azzal, hogy miből is állt az általa elkövetett bűncselekmény. Ugyanakkor azt is hozzá kell tenni, hogy az egyezség megkötése után hasonlóan nagy mértékű megkönnyebbülés tapasztalható; vélhetően a bizonytalanság megszűnése miatt.

A védői munkának azonban van egy határa az egyezségek megkötése során: a védő olyan cselekménynek az elismerését nem támogathatja, amelyet valójában nem követett el a terhelt. Nem olyan esetre kell gondolni, amikor a terhelt ártatlanul van meggyanúsítva, hanem olyan határterületekre, amikor olyan többlet cselekmény vonatkozásában várna a hatóság a terhelttől beismerést, amelyet azonban ténylegesen nem követett el. A valósághű tényállás megállapítása mellett elvileg ilyen nem merülhetne fel, azonban valós és a mindennapokban létező probléma, hogy az ügyfél elsődlegesen a szankció mértékét nézi és csak azt követően vizsgálja a tényleges cselekményi minősítést. Ha úgy tetszik, nem azzal törődik, hogy pontosan mit állapított meg az ügyészség, hanem mit fog kapni ezért. Ilyen helyzetben előfordulhat, hogy egy eszközcselekményre vagy járulékos cselekményre a terhelt inkább rábólint, csak legyen vége az eljárásnak és legyen biztosítva számára a kedvezőbb szankció. Ez az etikai kérdés nagyon élesen tud felmerülni, amelyre rendkívül nehéz olyan egyértelmű választ adni, amely etikai és

jogi szempontból, valamint az ügyfél érthető megfontolása mellett is zsinórmértékül szolgálhat. Álláspontom szerint az ügyfél döntése egészen addig determináló, amíg a tényállás csak olyan cselekményekkel egészül ki, amelyek eljárási és anyagi jogi szempontból ügyészi és védői szempontból vita tárgyát képezhetik, de nem vezetnének egyértelműen felmentéshez vagy az adott cselekmény tekintetében az eljárás megszüntetéséhez. Amint olyan cselekmény kerülne azonban az egyezség fókuszába, amely vonatkozásában szilárd a védő szakmai meggyőződése az ártatlanság tekintetében, úgy abban az esetben az egyezség nem támogatható. Erről a terhelten meg kell győzni, míg a terhelt és védő közötti kibékíthetetlen véleménykülönbség esetében a védőnek meg kell fontolnia az ügyből való kilépését.

Az ügyvédi kamarai önkormányzat sajátossága, hogy tagjai felett minőség ellenőrzést nem gyakorolhat. Nehéz is lenne elképzelni, hogy a kamara betekintsen a védő irataiba és véleményezze az általa választott stratégiát. Ez önmagában a védő titokkör miatt kizárt, másrészt a fentiekből is látható, hogy a stratégiák közül az ügyfélnek kell választania. Azt azonban mégis kritikaként kell megjegyezni, hogy jelenleg nincs olyan akkreditált képzés, amely a védők munkájában zsinórmértékül szolgálhatna, azaz a hatékony védelem ellátása körében milyen technikák vannak, mi a „best practice” protokoll. Márpedig a tapasztalat az, hogy az egyéni önképzésen alapuló ügyvédi munkavégzés magában hordozza azt a kérdést és kételyt, hogy a védő jó technikát alkalmaz-e, helyes-e a javaslata az adott helyzetben. Példaként említhető az olyan helyzet, amikor a gyanúsítás nem tartalmazza a teljes történetiséget. Egy korrupciós cselekmény esetében a gyanúsítás csak egy passzív vesztegetőt említ, holott az ügyfél elmondása alapján több alkalommal, több személyt is megvesztegetett. A dilemma adott, mi a helyes védői taktika: a teljes feltárás és a minden megismerhető cselekmény összevonása, vagy szorítkozni a gyanúsításban szereplő tényállásra. Álláspontom valószínűleg komoly vitákat keltene egy védői konferencián, mert úgy vélem, hogy a teljes feltárás irányába kell menni. Magas ugyanis annak a kockázata, hogy az egyezség megkötését követően „előkerülnek” az újabb részletek és cselekmények, amelyekre már az újbóli egyezségkötés gyakorlatilag lehetetlen. A dilemmát tehát át kell formálni: mi a jobb? Az egyezségbe vonni mindent és megállapodni, vagy vállalni a kockázatát annak, hogy idővel az újabb cselekmények előkerülnek és akkor a törvény teljes szigorával lehet szembe találkozni.

A fentiekre tekintettel itt is megfogalmaznám javaslatomat. Szükségesek az olyan ügyvédi képzések, ahol őszintén lehet beszélni ezen kérdésekről, dilemmákról és igénybe lehet venni más szakemberek konzultációs lehetőségét, akár pszichológusokét, de a fiatalok esetében

pártfogó felügyelőket. Az Európai Bizottság finanszírozásában 2017-ben Dublinban⁶⁷ került megrendezésre az a konferencia, amelynek záró részében színészek bevonásával szituációs gyakorlatokat lehetett tartani. Több országból érkezett, évtizedes gyakorlattal rendelkező védők próbálhatták ki a színészeken, hogy jól beváltak vélt módszerekről mit gondolnak a többiek. Az eredmények kiábrándítóak voltak, mert mindegyik védő úgy gondolta, hogy a saját módszere megbízható és mint egy svájci bicska, mindig alkalmazható. Ha valamit meg lehetett tanulni ezekből a gyakorlatokból az az volt, hogy minden ügyfél kezelése különös figyelmet igényel, testreszabottnak kell lennie, de mindenekelőtt a tájékoztatás megadásának biztonságával kell megnyerni az ügyfél figyelmét és bizalmát. A kommunikációs csatorna megléte nélkül az ügyvéd gyakorlatilag csak asszisztál a történésekhez, de nem válhat azok alakítójává. Nem véletlen, hogy a kirendelt védő esetében a hatályos törvény nagyon előremutató módon egy óra konzultációt biztosít⁶⁸ a védő és az ügyfél közötti kapcsolatfelvételhez.

⁶⁷ Ld. a program részletes összefoglalóját részletesen: 2024. szeptember 16. https://www.ecba.org/extdocserv/conferences/palma2017/SUPRALATreport_ECBA.pdf

⁶⁸ Ld. Be. 47. § (1a) bekezdés.

7. Felhasznált irodalom

Magyar nyelvű irodalom:

- BÁNÁTI János: Védői szemmel a büntetőeljárás törvényéről. In: HOLLÁN Miklós – MEZEI Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*. Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, 2020.
- BAJI Dóra Antónia: Motiváció vagy manipuláció – együttműködési kompetenciák a büntetőeljárásban. *Büntetőjogi Szemle*, 2024/1.
- BELOVICS Ervin: Az ügyészség feladatai a megújult büntetőeljárás tükrében, *Magyar Jog*, 2021/6.
- Cesare BECCARIA: *Büntett és büntetés*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.
- ELEK Balázs: Játékelmélet és büntetőeljárás. *Magyar Jog*, 2019/11.
- FANTOLY Zsanett: A bizonyítási szabályok egyszerűsödése az új büntetőeljárás törvényben. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/7-8.
- GALGÓCZI Zoltán: Jogi személyek a büntetőeljárásban. In: DOMOKOS Andrea (szerk.) *Gazdasági bűnözés 2021, konferencia előadásainak szerkesztett változata*.
- HORVÁTH Dóra – POCSAI Tamás: A jogi személyekkel szembeni fellépés büntetőjogi lehetőségei – Egy sajátos felelősségi forma és bírósági gyakorlata. *Miskolci Jogi Szemle*, 18. évf. 1., 2023.
- JACSÓ Judit: A vállalatok büntetőjogi és közigazgatási jogi felelőssége a pénzmosás elleni fellépés területén. *Miskolci Jogi Szemle*, 2022/5.
- KARSAI Krisztina: Mérföldkő az uniós büntetőjog fejlődésében – az első büntetőjogi rendelet. In: KRUSZLICZ Péter – SÜLYOK Márton – SZALAI Anikó (szerk.): *Tanulmánykötet Trócsányi László 65. születésnapja alkalmából*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet, 2021.
- KLOTZ Péter: Büntelenség vagy büntetlenség? A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések. *Magyar Rendészet*, 2014/2.
- NÉMETH János: A beismerő nyilatkozat jogintézményének értelmezési nehézségei. *Magyar Rendészet*, 2022/2.
- POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. 1. kötet. Budapest, Közigazgatási és Jogi Kiadványok, 2018.

- SÁRKÖZY Tamás: Büntetőjog intézkedések a jogi személyekkel szemben? *Magyar Jog*, 2022/8.
- TÓTH Mihály: A büntetőeljárás kodifikálásának tanulságai, néhány, elsősorban a bíróságot érintő kérdésben. *Magyar Jog*, 2018/9.
- TÓTH Mihály: Az egyezség és a „mértékes ügyészi indítvány” kezdeti tapasztalatai. *Magyar Jog*, 2022/3.
- VARGA Zs. András: A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017.
- VASS Péter: A terhelti beismerésen alapuló konszenzuális rendszer egyes kiemelt jogintézményei. *Fontes Iuris*, 2022/3.
- VIDA József: Egyezség a bűnösség beismeréséről – érvek, ellenérvek. *Belügyi Szemle*, 71. évfolyam 4. szám.

Angol nyelvű irodalom:

- Ali Emrah BOZBAYINDIR: The role of the judge in the European plea bargaining procedures: Three models compared. *The International Journal of Evidence & Proof*, vol. 28., no. 3. (2023)
- Neil CAVANAGH: Corporate Criminal Liability: An Assessment of the Models of Fault. *The Journal of Criminal Law*, vol. 75., no. 5. (2011)
- Nicholas FYFE - James SHEPTYCKI: International Trends in the Facilitation of Witness Co-operation in Organized Crime Cases. *European Journal of Criminology*, vol. 3.
- Nuno GAROUPA - Frank H. STEPHEN: Why Plea-Bargaining Fails to Achieve Results in So Many Criminal Justice Systems: A New Framework for Assessment. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, (2008)
- Rebecca K. HELM: Cognitive Theory and Plea-Bargaining. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, vol. 5., no. 2. (2018)
- Steven KEMP – Daniel VARONA: Is there a penalty for going to trial in Spain? Plea bargaining and courtroom efficiency. *European Journal of Criminology*, vol. 21., no. 1. (2024)
- Máximo LANGER: Plea Bargaining, Conviction Without Trial, and the Global Administratization of Criminal Convictions. *Annual Review of Criminology* (2021)
- Alexander LUNDBERG: Do prosecutors induce the innocent to plead guilty? *Economic Inquiry*, vol. 62., no. 2. (2023)

- Monika NALEPA: To Punish the Guilty and Protect the Innocent. *Journal of Theoretical Politics*, vol. 20., no. 2. (2008)
- Mojca M. PLESNICAR: The individualization of punishment: Sentencing in Slovenia. *European Journal of Criminology*, vol 10. no. 4. (2013)
- Jago RUSSEL, Nancy HOLLANDER: The Disappearing Trial: The global spread of incentives to encourage suspects to waive their right to a trial and plead guilty. *New Journal of European Criminal Law*, vol. 8., no. 3. (2017)
- Duncan WATSON: The Attorney General's Guidelines on Plea Bargaining in Serious Fraud: Obtaining Guilty Pleas Fairly? *The Journal of Criminal Law*, 2010/74.

Jogszabályok:

- a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény;
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény;
- a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény;
- a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény.

Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata:

- Mucha v. Szlovákia (no. 63703/19) 2021. november 25-i ítélet;
- V.C.L. és A.N. v. Egyesült Királyság (nos. 77587/12 és 74603/12) 2021. február 16-i ítélet;
- Natsvlishvili és Togonidze v. Georgia, no. 9043/05., 2014. április 29-i ítélet;
- Bodrozic és Vujan v. Szerbia (no. 38435/05.) 2009. június 23-i ítélet;
- A. v. Norway (no. 28070/06.) 2009. április 9-i ítélet;
- Flux v. Moldova (no. 22824/04) 2008. július 29-i ítélet;
- Hermi v. Olaszország, no. 18114/02., 2006. október 18-i ítélet.

Előadások, körlevelek, internetes és egyéb források:

- a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V. 31.) LÜ h. körlevele;
- a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2023. (VI. 30.) LÜ h. körlevele;
- a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2024. (VIII. 31.) LÜ h. körlevele;
- az Alkotmánybíróság 26/2021. (VIII. 11.) Ab határozata;
- az Alkotmánybíróság 7/2019. (III. 22.) Ab határozata;

- az Alkotmánybíróság 8/2017. (IV. 18.) AB határozata;
- Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei című, a Kormány 2015. február 11-én elfogadott előterjesztése. 2024. szeptember 11. <https://2015-2019.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20eloterjesztés%20az%20új%20büntetőeljárás%20törvény%20szabályozási%20elveiről.pdf#!DocumentBrowse>
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (87) 18. számú ajánlása a büntetőeljárás egyszerűsítéséről;
- BH 2022.8.204;
- Bűnözés és igazságszolgáltatás. Kiadja: Legfőbb Ügyészség. 2023, 2024. szeptember 9. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/10/bunozes-es-igazsagszolgalattas-2013-2022.pdf>;
- Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató, büntetőjogi szakág, 2023. 2024. május 19. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/11/buntetojogi-szakag-2022.-ev.pdf>;
- IBOLYA Tibor: A gazdasági bűncselekmények nyomozása a kriminalisztika alapkérdéseinek tükrében. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2023. november 17., Konferencia a Gazdasági bűnözésről – 2023.;
- Kúria BH.2021.1.5.
- KIFFER Anna: Bíróság elé áll a volt Volkswagen igazgató. Economx, 2024. szeptember 10. <https://www.economx.hu/kulfold/volkswagen-vezerigazgato-teszt-csalas.795678.html>;
- The disappearing trials. 2024. május 19. <https://www.fairtrials.org/app/uploads/2022/01/The-Disappearing-Trial-report.pdf>.

A téziszűzetben szereplő táblázatok:

- 1. számú táblázat: a Legfőbb Ügyészség táblázata a megvádolt személyekkel szemben lefolytatott büntetőeljárás szakaszok átlagos időtartamáról;
- 2. számú táblázat: a rendőri eljárásban befejezett nyomozások átlagos ügyideje a Belügyminisztérium adatai alapján, forrása ENyÜBS.